

תולדות חב"ד בתדרה

מאה שלושים שנה
תרנ"א - תשפ"א

תדפיס

תולדות חב"ד בחדרה

אלומת אור לדמותם של חסידי חב"ד בחדרה,
פועלם הציבורי וקשריהם עם אדמו"רי חב"ד לדורותיהם

מאה שלושים שנה
תרנ"א - תשפ"א

- תדפיס -

פתח דבר

אנו מודים להשי"ת על כל הטוב אשר גמלנו ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי צאצאינו החתן התמים הרב חיים שמריהו שי' עב"ג הכלה המהוללה מרת אסתר שפרה שתחי'.

התודה והברכה משוגרת בזאת לבני המשפחה, ידידים ומכרים שבאו מקרוב ומרחוק להשתתף בשמחתנו ולברך את החתן והכלה שיחיו לאויוש"ט, בגו"ר.

ע"פ הנהגתו הק' של כ"ק אדמו"ר הרי"צ בעת חתונת כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית זי"ע, מוציאים אנו לאור תשורה זו - תדפיס מתוך הספר 'תולדות חב"ד בחדרה' הנמצא בשלבי עריכה מתקדמים.

נעלה את 'תולדות חב"ד בחדרה' על ראש שמחתנו, משום שהן משפחת החתן והן משפחת הכלה הם מפרי גידוליה של חדרה.

החתן התמים חיים שמריהו שי' נולד וגדל בעיר חדרה כבן למשפחת שלוחי הרבי בעיר. והכלה היא נינתו של הרב יצחק ליפשיץ ע"ה, שהיה שלוחו של הרבי הרי"צ בחדרה, וזכה להוראות והדרכות מהרבי הרי"צ ומכ"ק אדמו"ר.

מתוך הספר תולדות חב"ד בחדרה, מובא במהדורה זו השער 'דור הבונים', ובו אלומת אור לחייהם, פועלם הציבורי וקשריהם עם רבותינו נשיאנו של הרב יוסף חיים אורנשטיין, והרב יצחק פרץ ליפשיץ.

מי יתן כי משמחת חתונה זו נצעד לשמחת עולם, בגאולה האמיתית והשלימה.

דוד ולאה פלדמן
כפר חב"ד

יוחנן ולאה בוטמן
חדרה

כ"ג בסיון ה'תשפ"א
אולם האירועים 'בית רבקה', כפר חב"ד ב', אה"ק

\

© כל הזכויות שמורות
לבית חב"ד חדרה

04-634-2619
bmchabadhadere@gmail.com

תוכן עניינים

דברי מבוא: וַיָּבֵא הַחֲדָרָה..... 05

א תקופת כ"ק אדמו"ר הרשי"ב

מייסדי חדרה

תרנ"א

הרב יעקב הינדין.....במהדורה המלאה

הרב שניאור צבי שניאורסון.....במהדורה המלאה

הרב יעקב יוסף סגל.....במהדורה המלאה

א תקופת כ"ק אדמו"ר הריי"צ

דור הבונים

תרע"ט

הרב יוסף חיים אורנשטיין.....12

הרב יצחק פרץ ליפשיץ.....38

א תקופת כ"ק אדמו"ר

תנופה חדשה

תשל"א

הרב קלונימוס קופצ'יק.....במהדורה המלאה

הרב יוחנן בוטמן.....במהדורה המלאה

שלוחי הרבי ומוסדות חב"ד בחדרה.....במהדורה המלאה

וַיִּבֶן הַחֲדָרָה

(בראשית מג, ל)

דברי מבוא לתולדות חב"ד בחדרה

העיר חדרה הינה סמל בכמה מובנים להתיישבות היהודית בארץ הקודש בדורות האחרונים. היא נוסדה אמנם בתקופת 'העלייה הראשונה' בה עשו את דרכם עשרות אלפי יהודים לארץ הקודש וכוננו את אדמתה, אך כמה מן המושבות העבריות הקדימו אותה בכמה שנים.

למרות זאת, בכמה מובנים נטלה חדרה את הבכורה, ומקום של כבוד ניתן לה בתולדות המושבות בארץ ישראל. תרמו לכך הקשיים המרובים שהיו מנת חלקם של מייסדי המושבה ובוניה, שקיבלו לידיהם אדמה בוצית ומפיצה מחלות, שרבים נפלו חללים לרגליה, אך מייסדיה פעלו ללא לאות לייבוש הביצות והקמתה של המושבה, שהפכה ברבות השנים לעיר ואם בישראל.

•

כמה ממייסדי המושבה חדרה הם חסידי חב"ד, שדאגו ופעלו לביסוסה הגשמי והרוחני של המושבה, וזכו לעמוד בקשרי מכתבים עם אדמו"ר הרש"ב. בשנים מאוחרות יותר, הגיעו לעיר חסידי חב"ד נוספים, אשר יצקו ושרטטו את בניינה של המושבה הצעירה על יסוד שיסודו הראשונים, וזכו למכתבים, הוראות והדרכות מאת אדמו"ר הרי"צ.

מרובה מידה טובה שבדורנו על פני הדורות הקודמים, וחסידי חב"ד ושלוחי הרבי בדור השביעי לשושלת חב"ד הביאו תנופה חדשה בפועלם הציבורי למען תושבי חדרה, כשהם זוכים להוראות והדרכות מאת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

אחד מרגעי הפסגה - המראה את ייחסו המיוחד של הרבי לעיר חדרה - הינו ללא ספק מסירת מפתח העיר חדרה לרבי במעמד 'חלוקת הדולרים' המפורסם, על ידי הרב קלונימוס קופצ'יק. בין היתר, אמר אז הרבי:

"מסרתם לי את המפתח, במילא נעלתי את הדלתות בעד עניינים לא טובים, ופתחתי את הדלת עבור כל ענייני יהדות וקדושת ארץ ישראל, שיהיה זה באופן שזה יהיה "חדר" - עבור תורה ומצוותיה. בשורות טובות" (י"ב מנחם אב תשמ"ט).

•

במסגרת זו, נעשה ניסיון לקבץ ולהגיש בפני הקורא את 'תולדות חב"ד בחדרה', המהווה אלומת אור לדמותם של חסידי חב"ד בחדרה, פועלם הציבורי בעיר וקשריהם עם אדמו"רי חב"ד לדורותיהם.

לאחר עבודת מחקר מקיפה, מתפרסמים כאן דברי הימים של תולדות חב"ד בחדרה, שברבות השנים היו בגדר דבר שנתעלם מן העין. בין היתר, מתפרסמים כאן אגרות קודש מאת רבותינו נשיאנו בפרסום ראשון, ומסמכים מקוריים.

הספר מחולק לשלושה שערים, המהווים שלוש תקופות בהתפתחותה ובביסוסה של המושבה ולימים העיר חדרה:

א. 'מייסדי חדרה' עוסק בחסידי חב"ד השייכים לדור המייסדים.

ב. 'דור הבונים' עוסק בחסידי חב"ד וגזע אנ"ש שבאו לחדרה לאחר היוסדה, בתקופת בנייתה וביסוסה כמושבה.

ג. 'תנופה חדשה' עוסק בשלוחי הרבי שבאו לחדרה בדורנו.

חלק מן הדמויות החב"דיות שפעלו בחדרה, נכחו אמנם בשתיים מן התקופות, וכמו כן חלקם חיו בתקופות של שניים מאדמו"רי חב"ד, וחלקם אף יותר. בכל זאת, שיבצנו כל אחת מן הדמויות בשער המתאים לה, לפי הזמן בו הגיעה לחדרה, ולא בהכרח לפי כל תקופת שהותה בחדרה!¹

חשוב לציין, כי מגמתנו בספר זה אינה לסקור עד מיצוי את אישיותם של נשואי דברינו, אלא להגיש בפני הקורא את הזווית החב"דית, הוי אומר: אישיותם החב"דית, פעילותם בקרב תושבי העיר, וקשריהם עם רבותינו נשיאנו.

עם זאת, "במקום שאמרו להאריך אי אתה רשאי לקצר". למען השלמת התמונה, הרחבנו לעיתים את היריעה כדי להבין את התמונה הכוללת, מבחינה היסטורית ומבחינה גיאוגרפית, ואת הימצאותה של הדמות החב"דית במרחבי הכלל.

כמו כן, עלינו לציין כי לא סקרנו את כל הדמויות החב"דיות שפעלו בחדרה במהלך השנים, אלא כמה מן הדמויות הבולטות ביותר, ואף בדמויות שנגענו - יתכן שנשמטו מאיתנו אי אלו פרטים.

קיימנו את מאמר חז"ל "לא עליך המלאכה לגמור", אך נבקש מהקוראים הנכבדים - שידועים להם פרטים נוספים - ליידע אותנו על כך, ונשתדל לקיים את סופו של מאמר חז"ל "ואין אתה בן חורין ליבטל ממנה" בהרחבת היריעה והעמדת תמונה מקיפה ומהימנה ככל האפשר של תולדות חב"ד בחדרה.

---

¹ יוצא מן הכלל הרב יוסף חיים אורנשטיין, שהגיע אמנם לחדרה בקיץ תרע"ט (1888), עת ישב על כס נשיאות חב"ד אדמו"ר הרש"ב, אך נמנה כאן בין דפי הספר בתקופת אדמו"ר הרי"צ ב'דור הבונים', משום שפחות משנה אחר בואו לחדרה הסתלק אדמו"ר הרש"ב השמימה, ועלה על כס הנשיאות בנו, אדמו"ר הרי"צ.

מלאכת הכתיבה והעריכה נעשתה ע"י הרב מ"מ הבר, והספר יוצא לאור על ידי בית חב"ד חדרה בראשות הרב יוחנן בוטמן שיזם ודחף את הוצאתו לאור עולם.

בקשתינו שטוחה בפני קהל הקוראים והמעיינים לשגר לנו את הערותיהם על מהדורת תדפיס זו, למען נוכל להוסיפם בעת הצורך למהדורה החדשה והמלאה. הערות והארות יתקבלו בברכה בכתובת bmchabadhadere@gmail.com.

•

כאמור, ראשיתה של חדרה הייתה מצער. ימיה הראשונים התאפיינו במחלות ומקרי מוות רבים, וכמעט שהעיקר הזה ששתלו הראשונים ביגיעה ומאמץ - פג ונעלם. אך לא יהודים מאמינים כאנשי חדרה יחדלו להתאמץ כאשר הכף מוטית כלפי הצד השני.

במאמצים עילאיים, אחזו המתיישבים בקרנות המזבח של החיים, ואט אט החלה הכף לנטות לטובתם. מ'דור השורדים', נהפכו להיות 'דור המייסדים'. ואחריתך ישגה מאוד.

כך גם הרבה עמל ויזע היו נחלתם של חסידי חב"ד, בהעמדת העמודים שעליהם העולם עומד - תורה, עבודה וגמילות חסדים - בחוצותיה של חדרה, אך כשחורשים וזורעים - קוצרים.

כהיום הזה, פועלים בחדרה למעלה מעשרים שלוחי חב"ד הפרוסים ברחבי העיר, לכל הגילאים ובמגוון שפות, ומהווים כתובת לכל עניין יהודי. בית חב"ד המרכזי מפעיל מוסדות חינוך לגילאים השונים, וקהילת חב"ד הולכת וגדלה. אלו כמאה עדים לברכותיהם הקדושות של רבותינו נשיאנו, העומדות לתושבי העיר חדרה.

ומבין השיטין, כמו עולה ברכתו הקדושה של כ"ק אדמו"ר הרי"צ "הנני שולח את ברכתי לידידינו אנ"ש ולכל קהל עדת ישראל תושבי חדרה בתוך כללות אחב"י שי' שישפיע להם השי"ת שפעת חיים וברכה מרובה בגשמיות וברוחניות".

חדרה, ארץ הקודש
קיץ תשפ"א

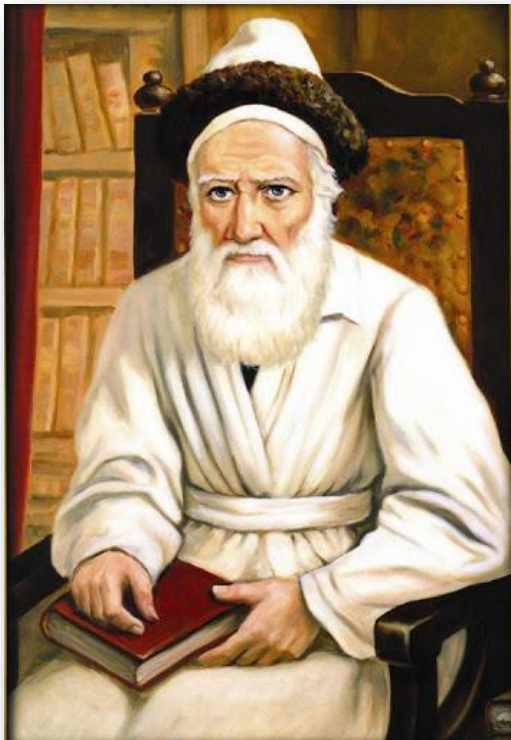

הרב יוסף חיים אורנשטיין

תרמ"ט - תשל"ג

1889 - 1972

אבות המשפחה

ציור פניו של אדמו"ר ה'צמח צדק'
מליובאוויטש

הרב יוסף חיים אורנשטיין נולד למשפחה מיוחסת מגזע חב"ד. אבי המשפחה, ר' אורי אורנשטיין נולד בעיירה זיטל ברוסיה הלבנה, ובצעירותו התקרב לחסידות חב"ד ולנשיאה השלישי, אדמו"ר הצמח צדק מליובאוויטש, וקשר של חיבה היה מצוי ביניהם.

אישיותו הדגולה, והיותו נושא חן בעיני אלוקים ואדם, הקנתה לו הערכה גדולה בקרב כל שורות הציבור, ומאוחר יותר כשעלה ארצה נבחר לנהל את ענייני כולל חב"ד הקודש.

בנו, הרב ישעיה אורנשטיין היה תלמיד חכם ששלח ידו במסחר ועסקן חב"די. בין פעולותיו הידועות

- היה ממקימי השכונה הירושלמית מאה שערים, ולימים הקים את ישיבת "אהל משה" בירושלים, בראשה עמד בנו, ר' יעקב אורנשטיין.

ר' יעקב לא זכה למינוי רק בתורת ירושה. עוד משחר ילדותו הצטיין בכישרונות עילויים. הוא מיזג חריפות מחשבה יחד עם בקיאות בתורה, זיכרון פנומנלי, וכישרון ספרותי פורה.

מעניינת העובדה כי ברשימת "החכמים והמנהיגים דק"ק חסידי חב"ד" בירושלים, שנשלחו אל השר משה מונטיפיורי, מופיע שמו כאחד מאותם חכמים וזאת חרף גילו הצעיר, כבן י"ח שנים².

שלושה בנים ושתי בנות היו לו לר' יעקב, וביניהם נשוא דברינו - ראש לתקופת 'דור הבונים' של חדרה - ר' יוסף חיים אורנשטיין.

² מפקדי האוכלוסין עברו תהליך דיגיטציה ומופיעים באתר האינטרנט <http://www.montefiorecensuses.org>.

בעיה

לוח שמות בני ישראל החכמים והמנהיגים דק"ק חסידי חב"ד ויושבי עה"ק וירושלים טובב"א
אשר נעשה בשנת תרל"ה לבי"ע

מקום מולדתם	שני חיהם	עמבאם לאהק	מחות כספם	מנשיהם ומלאכתם	פנו	שני	שם האשה	מספר ילדיהם	הערות
מאונאראק	ע' .	תרכ"א	מעט	מנהג זהר"ל וישוב אהל	משו	ברכה	.....		ר אברהם טעניס.
טאליצין	מג .	תר"ז	מעט	מנהג זהר"ל וישוב אהל	משו	האבא	שתי בנות		ר אהרן ליפין
באר"ק	מ' .	"	"	מנהג זהר"ל וישוב אהל	משו	צופע	שתי בנות		ר ישעיהו הספר
בלאנס	ס"ח .	תקצ"ג	עט	תח וקוסק בווע	משו	זיסל			ר אורי אורנשטיין
קעטינאו	ב"ח .	תרכ"א	עט	תח וקוסק בווע	משו	מאריאשא			ר אלטר אברהם
מאונאראק	ע' .	תרכ"ה	עט	תח וקוסק בווע	משו	מירל			ר אבא ראבינאוויץ
באברסק	ל' .	תרי"ב	עט	תח ומלמד תפוקת	משו	שרה	בת ושלשה בנים		ר חב"ד מנחם אליעזר
מאהליב	ע"ג .	תרל"ב	עט	תח וקוסק בווע	משו	בילא			ר רוב בער שניין
מאהליב	מ"ה .	תר"ך	עט	תח וקוסק בווע	משו	חנה	שני בנים ובה		ר הענין שיק
שקלאב	ס' .	תק"ף	עט	תח מלמד תפוקת	משו	שרה	בת אחת		ר זלמן עפשטיין
לבאווע	ב' .	תר"ג	עט	תח וקוסק בווע	משו	חנה	בן אחד		ר זלמן שניאווע
דבראווע	בב .	תרפ"ז	עט	תח ומלמד תפוקת	משו	שרה	בן ובה		ר דים אליעזר
		תרל"ג	עט	מלמד תפוקת	משו	רחל	בן אחד		
		תרל"ג	עט	תח ומנהיג תורה	משו	ליבע	בן אחד		
		תרכ"ב	עט	תח וקוסק בווע	משו	הבוק	בן ובה		
			עט	וישוב בבד"ד	משו	צופע			
		תרכ"ה	עט	תח וקוסק בווע	משו	פידא			
		תק"ף	עט	תח וקוסק בווע	משו	מלכה			
		תרכ"ב	עט	תח וקוסק בווע	משו	מירל			
		תרכ"ב	עט	תח ומלמד תפוקת	משו	מירל			
		תרל"א	עט	וישוב בבד"ד	משו	מירל			
		תר"ב	עט	תח וקוסק בווע	משו	מירל			
		תרכ"ב	עט	וישוב קל הווע	משו	מירל			

ר' יעקב אורנשטיין

מפקד אוכלוסין של "החכמים והמנהיגים דק"ק חסידי חב"ד בירושלים". שמו של ר' יעקב אורנשטיין שהיה אז כבן שמונה עשרה (!) מופיע בין השמות.

הוא נולד בשנת תרמ"ט (1888) בעיר העתיקה בירושלים, וספג את חינוכו בתלמוד תורה 'עץ חיים' של היישוב הישן בירושלים. לפני הגיעו לגיל בר מצוה, עבר ללמוד בישיבת 'אהל משה' - גם היא בירושלים, וכשהגיע לגיל תשע עשרה כבר מוכתר היה בהסמכה לרבנות.

מגיל צעיר השקיע ר' יוסף חיים את כל זמנו בלימודים, ותואר בפי מכיריו כבעל עדינות רבה. בעודו כבן תשע עשרה שנה, הציע סבו ר' ישעיה לשדכו עם ביתו של ר' לוי אליעזר קלונסקי מחברון, גם הוא צאצא למשפחה חבד"ית.

סביו של ר' לוי אליעזר הוא הרב שלמה זלמן קלונסקי, מהמושבה החסידית שצעדרין, שהוקמה ע"י האדמו"ר השלישי לשושלת חב"ד, ה'צמח צדק' מליובאוויטש. במרוצת השנים החליט הסב לעלות ארצה עם נכדו. זה היה לאחר הסתלקותו של 'הצמח צדק', ואת ברכת הדרך לנסיעה קיבלו מאת בנו האדמו"ר מהר"ש, הרביעי לשושלת חב"ד.

ר' לוי אליעזר קלונסקי הגיע ארצה עם סביו כילד צעיר, ועם הזמן גדל בתורה והיה לתלמיד חכם ולאחד מחשובי עסקני חב"ד בחברון.

השידוך של הרב יוסף חיים אורנשטיין עם מרת שיינא רחל לבית קלונסקי יצא אל הפועל, והחתונה התקיימה בי"ז באלול בשנת תרס"ו (1906). מסדר הקידושין היה הרב שמואל סלנט, רבה של ירושלים.

יד ההשגחה

הרב לוי אליעזר קלונסקי

בשנה הראשונה לאחר חתונתם גרו בני הזוג בירושלים, והיו סמוכים על שולחנם של הוריו, הרב יעקב ורעייתו אורנשטיין. לאחר מכן עברו לחברון, שם היו סמוכים על שולחנם של הוריה, הרב לוי אליעזר ורעייתו קלונסקי.

ר' יוסף חיים אורנשטיין שקד על לימוד התורה כשהוא סמוך על שולחנם ללא כל דאגות פרנסה. בשהותו בחברון למד תורה בישיבה שהייתה בעיר. יתכן כי מדובר בישיבת 'מגן אבות' החב"דית, ויתכן שגם הספיק ללמוד בישיבת 'תורת אמת', שנוסדה בעיר בשנת תער"ב (1911).

בקיץ תרע"ט (1919), לאחר כיבוש הארץ בידי הצבא הבריטי התקיימה התכנסות של פעילי הארגון אחוה בעיר חברון. ר' נח מילנר, חבר באגודת אחוה ובן העיר חדרה, הצטרף אל הקבוצה מירושלים בואכה חברון, וסיפר על חיפושיו לרב ושוחט עבור המושבה חדרה.

הציעו לפניו את שמו של ר' יוסף חיים אורנשטיין, ולאחר דין ודברים עימו והתרשמות מעדינותו ואישיותו הגדולה, הציע לו לבוא לחדרה לשמש בה כשוחט ולמלא את תפקיד רב המושבה.

ההצעה הייתה במקומה, שכן שנה קודם לכן נפטר חמיו של ר' יוסף חיים, ר' לוי אליעזר קלונסקי שהיה לבני הזוג למשענת כלכלית. בנוסף לכך, חפץ היה ר' יוסף חיים ליהנות מיגיע כפיו, ועוד קודם פטירת חותנו תינה בפניו על כך וביקש את הסכמתו וברכתו, וחותנו יעץ לו ללמוד שחיטה על מנת להתפרנס מכך.

ר' יוסף חיים החליט לנסוע לחדרה, וכך לתהות על קנקנה של המושבה הצעירה. לאחר ששהה בה תקופה קצרה, וראה עד כמה העיר זקוקה לעזר ולמשענת רוחנית, גמרה בליבו ההחלטה להתיישב בה עם בני משפחתו. תקופה קצרה לאחר מכן, הם כבר היו שם.

מחרון לחדרה

חרון אינה חדרה, וחדרה - אינה חרון. בטח באותם ימים. ההתיישבות היהודית בחרון אותה עזב הרב אורנשטיין, מהולה הייתה בניחוח חב"די שורשי, וקולה של התורה ודבר החסידות נשמע בה תחת כל עץ רענן. גם מבחינה חומרית, היו בה תשתיות מגורים ותנאי מחייה נאותים יחסית, במושגי אותם ימים.

חדרה לעומת זאת, הייתה שם נרדף אל הלא נודע. מושבה צעירה בשלבי הקמה שאינה מפותחת די הצורך, מבחינה רוחנית ומבחינה גשמית.

ולא אנשיה של חרון כאנשיה של חדרה. אלה רחוקים מאלה בסגנונם ואורח חייהם, ולהקים גשר ביניהם, זו אינה מלאכה קלה. אך

בתמונה: הרב יוסף חיים אורנשטיין עם כמה מבני משפחתו.

זמן מה עד שמשפחת אורנשטיין הכירה את המקום על יושביו, ולאנשי המקום נדרש זמן להכיר את משפחת אורנשטיין אך כשנוצר החיבור - הוא לא נכבה מאז.

המסע מחברון לחדרה, היה מנת חלקם של חלק מילדי המשפחה שכבר נולדו בחברון. הנה תיאור דברים מפי ביתו של הרב אורנשטיין, הגב' הדסה:

"נוסעים היינו בעגלה שאבא שגר. דומה היה עלי שנתארכה לנו הדרך וכמו לא היה לה קץ. והנה עוד נכנסנו לתוך יער, ואנו נוסעים ונוסעים. לפתע עצרה העגלה. שאלתי את אבא מתי נגיע כבר לחדרה, ואבא ענה: אנו כבר בחדרה - והנה הבית בו נגור.

ירדנו מהעגלה ומצאנו עצמנו בתוך היער, על-יד בית בודד. לא ראינו נפש חיה. התחלנו - אנו הילדים - לבכות, אך אבא עמד והרגיע אותנו כשהוא מבטיח שיהיה לנו טוב בחדרה".

התאקלמות בחדרה

בשנים הראשונות לבואם לחדרה, מגורי משפחת אורנשטיין היו בביתו של אברהם סמולניק (כיום ברחוב הרצל 23, מול בנק לאומי). הבית היה מורכב משני חדרים קטנים - בחדר הקדמי גרה משפחת אורנשטיין שכבר היו להם ארבעה ילדים, ובחדר האחורי גר לבדו אברהם סמולניק, שהיה אז בחור צעיר.

כל אימת שסמולניק היה רוצה לעבור לחלקו, היה עליו לעבור דרך משפחת אורנשטיין. בתנאי אותם ימים מטבח לא היה, ור' יוסף חיים הקים כמין סוכה מחוץ לבית, בה שכן המטבח. גם השירותים היו מחוץ לבית, ולעיתים היה צריך לדשדש בבוץ כדי להגיע לשם.

תנאי המחיה בחדרה לא היו הטובים ביותר. בכל ימות השבוע היו אוכלים לחם יבש ולכבוד שבת היו אופים חלות טריות. מצרכי מזון לא היו זמינים לרכישה ורק אחת לשבוע-שבועיים היה עובר ערבי ליד בתי המושבה ומוכר מוצרי מזון ושאר ירקות. מי שלא הספיק למלא את ביתו באותה הזדמנות - היה עליו לחכות עד לפעם הבאה.

למרות התנאים הלא פשוטים, ביתם של משפחת אורנשטיין היה פתוח לרווחה. אורחים שהיו מגיעים לחדרה, ראו בבית הקטן של משפחת אורנשטיין - בית הכנסת אורחים.

ביתו של אברהם סמולניק ברחוב הרצל 23 בו גרו משפחת אורנשטיין בשנים הראשונות לבואם לחדרה.

בשנים מאוחרות יותר, הקימה הגב' אורנשטיין בית לינה, והייתה דואגת לתחזוקה שוטפת, ללא כל תמורה. מני אז הייתה שולחת אורחים לבית הלינה. כאשר האורחים לא חפצו בכך, הייתה מארחת אותם בביתה.

הרב יוסף חיים אורנשטיין היה מדמויות ההוד של חדרה, שהשפיעו בנוכחותם הקורנת על תושביה של העיר. די היה לפגוש במראהו ולבושו, להיזכר ביישוב הישן נוסח חב"ד אותו ספג בשנות נעוריו, ולהתמלא בזיכרונות מן העבר.

בשורות הבאות, ננסה לסקור כמה מתחומי הפעילות של הרב אורנשטיין כרבה של המושבה חדרה, כמו גם דאגתו לרווחתם הגשמית של התושבים.

רב המושבה

בשנים הראשונות לבואו, שימש הרב אורנשטיין כרב המושבה שלא על מנת לקבל פרס, ופרנסתו הייתה ממלאכת השחיטה. הוא ראה בתפקידו כרב המושבה אחריות גדולה, ותיכף עם בואו לחדרה, ניגש לטפל בשלושה תחומים עיקריים.

הרב יוסף חיים אורנשטיין

תחילה ניגש לתקן את מקווה הטהרה, ששכן במבנה ה'חאן' המפורסם, אך לא היה ראוי לטבילה. בשנים שקודם לכן שימש מבנה החאן לצרכים שונים, ביניהם היה משכנם של חיל פרשים מהצבא הבריטי. הרב אורנשטיין קיבל לידי את המקווה, ומאז היה נתון לפיקוחו.

הוא לא ישב במגדלי שן וחילק הוראות. על מנת שהמקווה יהיה כשר לטבילה, היה צורך במי גשמים שלא היו בחדרה. לצורך כך נסע לחיפה וקנה גושי קרח, והביא אותם לחדרה ברכבת.

סידור העירוב סביב למושבה היה התחום השני אליו החליט להתמסר. וועד המושבה הקציב לו סכום זעום שהספיק עבור פועל אחד, בעוד שהעבודה הייתה יכולה להתבצע על רק על ידי שני פועלים.

כדי להתגבר על בעיית התקציב, החליט ללכת בעצמו ולעבוד עם הפועל, וזאת ללא כל תמורה. העבודה הייתה קשה ובגדיו נקרעו כתוצאה ממנה, אך הרב אורנשטיין היה חדור מטרה ולא היה דבר שיעצור אותו.

ככלל, זו הייתה דרכו של הרב אורנשטיין. היכן שצרכיו וצרכי ציבור היו נפגשים - היו צרכיו ורצונותיו שלו נדחים מפני צרכי ציבור. התקציב שקיבל היה עבור פועל אחד ולכן לא חשב לחכות שמא ישיג תקציב עבור פועל נוסף. חשוב יותר היה לו להתחיל ולגמור את מלאכת התקנת העירוב, וכך עשה.

התחום השלישי אליו התמסר, הוא טיפול בענייני החברה קדישא בחדרה. קודם בואו למושבה, לא היה רישום מסודר של הנפטרים ולא

טיפול בצרכי הקבורה כראוי. הוא החל להסדיר נושא זה, ובעמל וביגיעה בנה את מוסד החברה קדישא מהמסד אל הטפחות.

מאז ובמשך שנים רבות, טיפל בענייני החברה קדישא הלכה למעשה. הוא היה חופר את הבורות, מסדר את הטהרה וגם הקברן בפועל. בתחילה עשה את הכול לבד, ורק שנים לאחר מכן הרשה לעצמו לקחת עזרה.

עם השנים התפתח התחום בצורה מסודרת מיסודו של הרב אורנשטיין, ובשנת תשי"ט (1959) נרשמה החברה קדישא בחדרה בעיתון הרשמי (רשומות) כעמותה. נכתב שם כי נבחרו חברי העמותה: הרב י"ד כהן, הרב יוסף חיים אורנשטיין, מר י"ד רבינא, מר ח"ד פיקרש, הרב ליפשיץ, מר יפת בן יעקב מסורי.

חברי העמותה הנ"ל בחרו בוועד המנהל: הרב כהן יו"ר, הרב ליפשיץ מזכיר, והרב אורנשטיין גזבר.

סערה במושבה

הרב אורנשטיין שימש כרב מורה הוראה לאנשי המושבה. הנה אחד מן המקרים בהם מוצאים אנו את פסיקתו של הרב אורנשטיין לאנשי המושבה.

בחדרה התעוררה סערה. הייתה זו שנה שבה חג השבועות חל ביום ראשון מיד לאחר השבת, ובתרגום לשפת המושבה: יומיים בהם לא ניתן להשקות את האדמה, בתקופת קיץ ורוחות חזקות, דבר שעלול לגרום להפסד גדול לאדמה.

אחד מבעלי האדמות בחדרה סיכם עם פועל ערבי תושב האזור שישקה בשבת את שדהו. וכשראו זאת בני המושבה, זעמו על בעל האדמה ועל מה שלדעתם אסור היה משום חילול שבת.

למעשה, איכר זה שאל את דעתו של הרב אורנשטיין שהורה לו היתר הלכתי על כך, אולם בני המושבה לא ידעו על ההיתר, והיה צורך במכתב מצידו של הרב אורנשטיין להבהיר את הדברים ולהראות שבעל האדמה נהג כשורה.

הרב אורנשטיין שלח מכתב לוועד המושבה ובו כתב את פרטי המעשה מהזווית שלו, וציין לפסק ההלכתי. הבאנו כאן את המכתב בהשמטת השקלא וטריא בדבר פסק הדין, אולם צירפנו את צילום המכתב המלא לאחר מכן.

ב"ה.

כבוד ועד המושבה פה

א"נ,

בענין המכתב שנשלח לר' תנחום פרנק מאת ועד המושבה, בענין ההשקאה בשבת ע"י ערבי, לשתיילי הלימונים, העירותי בזמנו בבית הועד להא' בן-יהודה, שהראני את המכתב, שמר פרנק לא עשה על דעת עצמו, רק עפ"י היתר על ידי.

ואחרי שנתעוררה שוב העובדה בענין זה ע"י הפרטיכול, שנמצא רשום על עובדה זו, הנני לבאר לכב' עוד הפעם עצם הענין, כפי שהיה:

הא' פרנק בא אלי ביום ד' סיון, ערב שבת, שביום הראשון חל חג השבועות. והימים היו ימי חמסין ורוחות קדים, כידוע, והפסד גדול היה בדבר להשאיר את השתילים יותר מיומיים בלי השקאה.

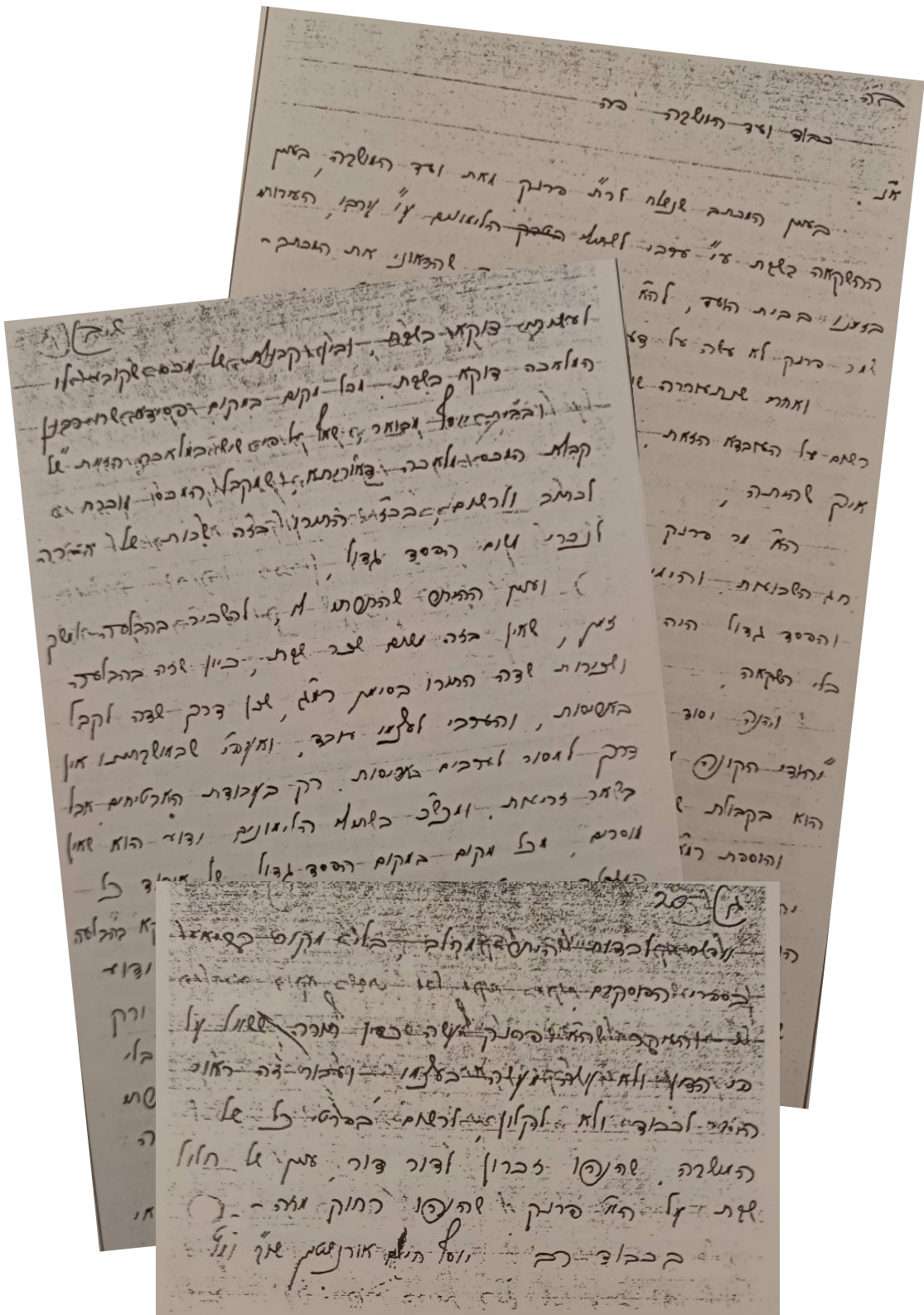
והנה יסוד ההיתר הוא בהלכות שבת סימן רמ"ד סעיף ו': יהודי הקונה מכס . . . ורק בשעת הדחק כזה, שהיו ימי קדים . . . היה זה ודאי אובדן ודאי להשתילים, התרתי לו. וגם הא' פרנק לא השתמש בהיתר הזה, רק בזמנו, אבל לא אחרי כן.

הארכתי בזה להראות המקור של הדין, שאי אפשר לבדות היתר מהלב, בלי מקור ברי בספרי הפוסקים,

והעיקר שהא' פרנק עשה כדין תורה ששאל על פי הדין ולא עשה מעשה בעצמו. ועבור זה ראוי היה לכבוד ולא לקלון, לרשום בפרטיכול של המושבה, שהנהו זכרון לדור ודור, ענין של חלול שבת על הא' פרנק שהנהו רחוק מזה.

בכבוד רב

יוסף חיים אורנשטיין שו"ב ומ"צ

מכתבו ההלכתי של הרב אורנשטיין

קביעות בחדרה

בשנת תרפ"א (1920) הסתיים החוזה שנחתם בין וועד המושבה ובין הרב אורנשטיין. אך הוא בחר להישאר בחדרה ולקשור את גורלו למקום למשך שנים רבות.

ראוי לציין, כי במהלך השנים כמעט שלא עזב את חדרה בתקופה שעולה על שבוע ימים. תמיד אמר שצרכי המקום אינם מאפשרים לו לעזוב את העיר. הפוגה מצא רק בצאתו לפנסיה.

כאמור, הרב אורנשטיין המשיך לשבת על כס הרבנות, ומתוקף היותו רב המקום, היה גם מסדר הקידושין, וממונה מטעם השלטונות על פנקסי הנישואין.

טוב ליבו היה לשם דבר, וכאשר לבני הזוג לא היה כסף לשלם, הוא לא לקח כל תמורה. כך גם אירח חתונות בחצר ביתו, כאשר לא היה מי שישלם את הוצאות החתונה.

גמילות חסדים ועזרה לזולת היו נר לרגליו, ולא משנה מה היה סגנון האנשים שביקשו את עזרתו ומה הייתה רמת אדיקותם בתורה ומצוות. בתחום זה פעל גדולות ונצורות, כפי שיסופר להלן.

בנק הלוואה וחיסכון

בשנת תרפ"ב (1921) יזם הרב אורנשטיין הקמת סניף של 'בנק הלוואה וחיסכון' בחדרה. הבנק התמחה במתן אשראי למתיישבים שנקלעו לקשיים ונועד לסייע להם.

כדי לפתוח את הבנק במושבה, פנה הרב אורנשטיין לראש ועד הישוב באותם ימים, מר צבי בוטקובסקי. הם חברו למר רודין וייסדו את הבנק הראשון בחדרה, כאשר הרב אורנשטיין קונה את המנייה הראשונה.

במשך שנים רבות כיהן הרב אורנשטיין כחבר הנהלת הבנק יחד עם מר צבי בוטקובסקי ומר רודין. משהתרחבו עסקי הבנק, שימש מר בוטקובסקי כמנהל בפועל בשכר, בעוד הרב אורנשטיין ומר רודין כיהנו כחברי הנהלה.

על עבודתו בבנק לא היה מקבל משכורת, למרות שהקדיש שעות רבות בעבודה, בהגעה לישיבות הבנק ובמתן אישורים לבאים בשעריו, בהיותו מורשה חתימה. לעיתים היה מגיע אליו פקיד הבנק בשעת

לילה, והרב אורנשטיין היה עובר על כל המסמכים וחותרם עליהם ללא שהות.

לימים, הוחלט במועצת הבנק להעניק שי למנהלים ע"ס חמישים לירות לכל אחד. להפתעתם הרבה, הרב אורנשטיין סירב לקבל מהם את המענק, אך הוא עצמו לא ראה בכך מעשה גדול. כל מגמתו הייתה לגמול חסד ולהיטיב לתושבי המושבה, שלא על מנת לקבל פרס.

קופת גמ"ח

הקמתו של 'בנק הלוואה וחסכון' הייתה חולייה ראשונה בשרשרת החסד הממוסדת שיזם הרב אורנשטיין, אחריה הגיעה יוזמה נוספת. כאשר נוכח לראות כי אנשים שאינם בעלי אמצעים אינם יכולים להרשות לעצמם להלוות מקופת הבנק, החליט לייסד קופת גמילות חסדים שתעניק הלוואות לכל דורש.

קופת גמילות חסדים נוסדה על ידי הרב אורנשטיין בשנת תרצ"א (1931). את ההון הראשוני להקמת הקופה נתן בעצמו, ובהמשך השתתפו אנשים נוספים.

בתחילה ניתן היה ללוות מהקופה סכומים מזעריים, אך עם השנים הלכה הקופה והתרחבה, עד שבערוב ימיו, הגיעו סכומי הלוואות לאלף לירות ואף ליותר מכך. בשלב מסוים, הייתה קופת הלוואות הבסיס של תגרי השוק, בכספיה היו קונים את סחורתם.

מלאכת שמים זו, שותפים לה. הרב אורנשטיין צירף אליו את ר' פייבוש אורדנג ז"ל, שניהל את הפנקסים, וכאשר עזב את חדרה לעת זקנתו, עבר התפקיד לידי ר' פנחס עזריאלי, שעשה זאת גם הוא ללא קבלת תמורה. זו הייתה דרכו של הרב אורנשטיין ואותה ביקש להנחיל לסובבים אותו - לעזור לזולת ללא כל טובות הנאה.

עפ"י דיווחה של הגב' רחל עזגד, שעמדה בראש הלשכה הסוציאלית בחדרה במשך שנים רבות, הקרן הלוואות מיסודו של הרב אורנשטיין הגישה עזרה רבה למשפחות נטולות אמצעים. קרן זו אף פעלה בתיאום עם הלשכה הסוציאלית.

הרב אורנשטיין נהג שלא להבדיל בין אנשים בבואם לקבל הלוואות מכספי הקופה. כך העיד על עצמו בצוואה שכתב לקראת כניסתו לניתוח בשנת תשי"ב (1952):

"עשרים שנה השקעתי בקופת הגמ"ח. המטרה היתה כללית, בלי שום ענין של מפלגתיות. וכך הוסב שם הקופה: קופת גמ"ח כללית ע"י ביהכנ"ס בחדרה - וכך הנהגתי שקבלו הלוואות מכל חוגי הישוב בחדרה. לא רציתי שיבדקו בציציותיו של מקבל ההלוואה או דתיותו. התחשבנו בלבד בערכה של המטרה".

עם קומה של המדינה, כאשר רוכזו בצורה מסודרת חשבונות שנתיים של פעולות הגמ"חים בארץ, קופת הגמ"ח בחדרה הייתה היחידה שלא היה בה סעיף הוצאות. ולא שלא היו הוצאות, אלה היו גם היו, אך את כל ההוצאות דאג הרב אורנשטיין לממן מכספו הפרטי.

תושבי חדרה העריכו את יושר ליבו, כמו גם התנהגותו האצילית של הרב אורנשטיין, ונתנו אמון בקופת הגמ"ח. רבים הפקידו שם את כספם במקום להפקידו בבנק ורבים גם תרמו לקופת הגמ"ח. לשם כך היה הרב אורנשטיין מתרוצץ ומכתת רגליו בין בתי התושבים.

התעסקותו עם ענייני הגמ"ח לא הסתכמה בזמן ומקום, ומשום כך הייתה מורגשת היטב בקרב בני ביתו. הלווים היו מגיעים בכל שעות היום להסדיר את התשלום החודשי, וכאשר היה שומע שמחפשים אותו, היה עוזב את כל ענייניו ויוצא אליהם, כאשר אשתו מסייעת לו במלאכה זו.

בהגיעו לגיל גבורות, חש שאינו מסוגל עוד לשלוט ביד רמה על כספי הקופה והחליט להעביר את ניהולה לידי חבר נאמנים. הון הקופה נאמד על כששים אלף לירות.

להגדיל תורה

בתרפ"ה (1925) כשהמושבה גדלה, משא הרבנות יחד עם שאר ענייני הכלל היה כבד על שכמו. הוא החליט שעליו להביא מישהו שישמש כרב המושבה, וכך יוכל להתמסר למלאכת השחיטה ולענייני הציבור שלקח על עצמו.

ראש הוועד סירב להבאתו של רב נוסף, אך הרב אורנשטיין עמד על דעתו ולבסוף הביאו רב נוסף למושבה. אמנם לא הייתה זו קבלה רשמית שכן חלק מאנשי המושבה קיבלוהו כרב, אך ועד המושבה סירב להכיר בו ולשלם לו משכורת.

לא הייתה אמורה להיות בעיה, משום שאותו רב טען שהוא בעל אמצעים ושאינו צריך משכורת. אך הרב אורנשטיין לא ויתר וחלק עימו

את השכר שהיה מקבל מתוקף היותו רבה הרשמי של חדרה - מטעם המושבה.

אך גם בכך לא אמר הרב אורנשטיין די. כאשר המושבה גדלה יותר, גבר הצורך לרב נוסף. הוא לא נח ולא שקט עד שהביא רב נוסף, למרות שהיה זה למורת רוחם של וועד הישוב וגורמים נוספים. לא אחת שילם סכומים יפים בשביל להחזיק את משפחתו של הרב החדש.

הרב אורנשטיין (שני מימין) בטקס הנחת אבן הפינה לבית הספר הדתי 'תחכמוני'

קשריו עם רבותינו נשיאנו

כמי שהגיע ממשפחה הנמנית על גזע חב"ד, וכרבה של חדרה ופעיל למען חייה הציבוריים, יש לנו יסוד טוב להניח על קשרי מכתבים שניהל הרב אורנשטיין עם אדמו"ר הריי"צ.

אנו מוצאים מכתב מהרבי הריי"צ לרב אורנשטיין מט' בניסן תש"א (1941). המכתב, מופיע כנראה כתשובה למכתב שכתב הרב אורנשטיין לאדמו"ר הריי"צ ושלחו דרך הרב שלמה יהודה ליב אליעזרוב, מרבני חב"ד הדגולים ובא כוחו של הרבי הריי"צ בארץ הקודש.

ככל הנראה, היכרתו של הרב אורנשטיין עם הרב אליעזרוב הייתה רבת שנים. כאשר הרב אורנשטיין גר בחברון לאחר חתונתו, כיהן הרב

אליעזרוב כרבם של חסידי חב"ד בעיר, והיה מדמויותיה הבולטות. יתכן מאוד כי הקשר ביניהם נשמר מאז.

וכך כותב הרבי הרי"צ לר' יוסף חיים אורנשטיין³:

הוד כ"ק אדמו"ר הרי"צ

ב"ה ט' ניסן תש"א

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א
מוה"ר יוסף חיים שי'
שו"ב

שלום וברכה!

ידיד נפשי ש"ב הרה"ג
והרה"ח גזע תרשישים
מוהר"ר שיל"א שליט"א
כותב לי בשמו פ"ש
מאנ"ש תושבי חדרה,
וביניהם משפחת
שניאורסאן ומשפחת
ראטמאן, ה' עליהם יחיו,
ואשר הוא ותלמידנו הכי

נעלה ידידי וו"ח אי"א מוה"ר יצחק שי' ליפשיץ סדרו קביעות עתים בלימוד דא"ח,

אתענין לדעת בפרטי' יותר, זמני הקביעות ומי הם הלומדים ומה הם לומדים, ועם זה הנני שולח את ברכתי לידידינו אנ"ש ולכל קהל עדת ישראל תושבי חדרה בתוך כללות אחב"י שי' שישפיע להם השי"ת שפעת חיים וברכה מרובה בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר.

³ אגרות קודש אדמו"ר הרי"צ ח"ה ע' חצר.

במכתב ששלח הרבי הריי"צ לרב אליעזרוב, יום אחרי ששלח את המכתב לרב אורנשטיין, כותב הרבי הריי"צ לרב אליעזרוב: "תודה עבור העתקת מכתבו של ידידנו רי"ח אורנשטיין שו"ב והנני כותב לו בזה".

זהו המכתב היחיד שישנו לפנינו, שנשלח לרב אורנשטיין מאת כ"ק אדמו"ר הריי"צ. אמנם במכתבים ששלח הרבי הריי"צ לרב יצחק ליפשיץ, גם הוא מ'דור הבונים' של חדרה (ראה באריכות בפרק הבא), מוזכר שמו של הרב אורנשטיין מספר פעמים:

"נהנתי לשמוע שהוא וידידנו ר' יוסף חיים אורנשטיין יסדו תלמוד תורה שלומדים על טהרת הקודש . . תודה עבור הפרישת שלום מידידי ר' יוסף חיים שי' אורנשטיין (י"ט תמוז תש"א 1941).

"נהנתי במאוד לשמוע פרישת שלום מידידנו . . ור' יוסף חיים אורנשטיין" (ג' אלול תש"ב 1942).

יש לנו, אם כן, יסוד סביר להניח שהרב אורנשטיין קיבל מהרבי הריי"צ מכתבים נוספים. מבחינה כרונולוגית, יתכן ובצעירותו קיבל מכתבים מאת כ"ק אדמו"ר הרש"ב, ולעת זקנתו, יתכן וזכה לקבל מכתבים מאת כ"ק אדמו"ר.

ועוד חזון למועד.

פולמוס הברית

בשלהי חודש אלול בשנת תש"כ (1960) התעורר פולמוס הלכתי בקרב חסידי חב"ד בארץ הקודש. היה זה כאשר הרב יעקב יוסף רסקין, שו"ב ומוהל מפורסם, שיגר שאלה לרבי שהתעוררה במהלך התוועדות חסידית - האם מנהג חב"ד לברך שהחיינו בברית מילה.

הרבי ענה לו שכיון שלא שמע בזה, "צריך לברר אצל זקני אנ"ש אשר בודאי זוכרים המנהגים בזה בדור שלפני זה, בתוככי כל אלו שהם בעלי שמועה".

לאחר קבלת המכתב, שיגר הרב רסקין את שאלתו לכמה אישים, שלדעתו ענו על ההגדרה אותה קבע הרבי במדויק בנוגע לבירור המנהג⁵.

כאשר הרב רסקין ניגש עם שאלתו לרב יצחק ליפשיץ, השיב לו האחרון שישאל את הרב יוסף חיים אורנשטיין, העונה להגדרתו הק' של הרבי, "זקני אנ"ש אשר בודאי זוכרים המנהגים בזה בדור שלפני זה, בתוככי כל אלו שהם בעלי שמועה".

יש לציין שהרב אורנשטיין, היה מוהל מפורסם, והיה נוהג לכתת את רגליו בכל הסביבה כדי למול עוד ועוד יהודים. בכתבה שפורסמה לאחר פטירתו, העריכו שזכה למול במשך ימי חייו למעלה משלושה עשר אלף ילדים.

הרב אורנשטיין עורך ברית מילה

⁵ על הפולמוס הנרחב, ניתן לקרוא את מאמרו של הרב יהושע מונדשיין בגיליון היכל הבעש"ט, גיליון כג (ע' פג ואילך) וגיליון כד (ע' עה), שם גם מובאים תשובותיהם של הרבנים וכן הכרעתו של הרבי.

דמותו של הרב אורנשטיין, כיליד היישוב הישן בארץ ישראל הממזג בתוכו צביון חב"ד"י, היה מוקד להתעניינות. הנה תיאור אודותיו שהופיע בעיתון 'הצופה' בתאריך 14.05.1959:

"לפני כמה חודשים נזדמנתי לחגיגת "שבע ברכות" שערכו בחדרה לכבוד אותו תלמיד חכם שהשיא את בנו.

החגיגה חלה במקרה בי"ט כסלו יום הגאולה של "הרב" הזקן בעל ה"תניא". וכאן הפתיע אותנו ר' י.ח. אורנשטיין, שהוא יליד הארץ, אם כי נתחנך בין אנשי חבד, - כאשר החל לפזם בלהט חסידי את הזמר הליובאוויטשי הנלבב "ניע טוזשיטע חלופצי..."

והוא שר את כל הבתים בדייק הטכסט האוקראיני עד גמירא. זהו גלגולו של ניגון - שנשתגר בפיו של בן הארץ חניך חב"ד..."

מקובל על כולם

כאמור, הרב אורנשטיין היה דמות מוערכת בעיר חדרה. רבים היו משחרים לפתחו לשאול בעצתו, לשמש כבורר בסכסוכים שונים, להתפלל בעדם להצלחה או לרפואה.

הוא סלד מפוליטיקה, אך למען פיתוח חיי הדת בחדרה, היה מוכן לעמוד בראש רשימה דתית, בבחירות למועצה המקומית. קולות רבים הביאה כניסתו לרשימה ואפשרה את כניסתו של נציג דתי למועצת המושבה. רבים היו שאמרו - אין אנו נותנים קולנו לרשימה, אלא לרב אורנשטיין. באישיותו המיוחדת, היה מקובל על כל החוגים בעיר.

יחד עם זאת, לא גבה ליבו ולא רמו עיניו. תמיד ראה את עצמו כמו כולם, ועזר לכל אחד בחפץ לב. הנה שתי עדויות שסיפר בנו אלישיב אורן, הממחישות זאת:

"פעם אמר לי מישהו: ראה, אביך לא תראה אותו מהלך בקומה זקופה ואף פעם לא באמצע הדרך. תמיד בצידי דרכים מהלך הוא.

או כמו שאמר לי פעם אחד מתושביה הוותיקים של חדרה: אינני אדם דתי, אני אפילו מעשן בשבת בפומבי. ולא אכפת לי כאשר רואים אותי. גם לא אכפת לי לעבור בשבת ע"י הרב כאשר סיגריה בפי.

אבל מה נזהר אני שלא לעבור ע"י אביך. שבת אחת הייתי מהלך ברחובה של חדרה וסיגריה בידי. לפתע, ממש מולי, רואה אני את אביך. כבר מאוחר היה לזרוק את הסיגריה אבל לא רציתי שיראה אותי מעשן בשבת. מהרתי והכנסתי את הסיגריה הבוערת לכיסי, אף כי ידעתי שלא יאמר לי מלה אחת".

הרב אורנשטיין לא עשה לעצמו הנחות. כאשר אנשי חדרה היו יוצאים לשמירה על גבולות המושבה, דרש לצאת איתם יחד, כמו כולם. חשוב היה לו לשמור בעצמו על תושבי העיר.

כשעלה הצורך להקים בחדרה "סליקים" - מקומות מחבוא לנשק של ההגנה, נתן הרב אורנשטיין את ביתו לשם כך. במרתף הבית הוקמו אחד מהסליקים החשובים והגדולים בחדרה.

לא פלא כי בשנת תש"ל (1969) הוענק לו תואר "אזרח מתנדב ומסור למשימה" יחד עם עוד שניים מתושבי חדרה, על פועלו הציבורי המבורך בקרב תושבי העיר.

פטירתו

הרב יוסף חיים אורנשטיין התבקש לבית עולמו ביום ב' דר"ח אדר שני, תשל"ג, כשהוא בן 83 שנים, ונטמן בבית העלמין בחדרה.

הוא הותיר את חיתומו על אנשי העיר, ואלו ביכו את לכתו. להלן דברים שנכתבו עליו מאת הרב זבולון גרז, אב"ד רחובות, ויבלחט"א רב העיר חדרה הרה"ג דוד ורנר.

הנה דבריו של הרב ורנר:

. . . אחד יחיד ומיוחד במעלה מבורכת זו, הנו הצדיק התמים הרב רבי יוסף חיים אורנשטיין זצ"ל. אצלו ראו בחוש שאין מאבק בין חומר ורוח. שניהם השלימו זה עם זה ושניהם ממלאים יחד את התפקיד הנכבד של קידוש שם שמים בבחינת "בכל דרכיך דעהו".

ראינו אותו בבית הכנסת, בתפילתו הזכה והמרנינה, ראינו אותו בלימודו הברור והנפלא. הרגישו בקרבתו את נועם זיו ה'. ושוב ראינוהו ברחוב, בשוק, קונה ועוסק במשא ומתן, משוחח שיחת חולין, והנה זה אותו אדם, עם אותה אצילות, עם אותה קדושה. גם בשוק

הרגישו בו כי איש אלוקים מתהלך בקרבנו, וכולם התבשמו מריח מגדיו המלאים טוהר וזוך, תמימות וקדושה.

התעלותו והתגלותו העמוקים באו לידי הביטוי העז ביותר בשעה שעסק בהכנסת ילד מישראל בבריתו של אברהם. אז ראו בחוש ממש איך אליהו הנביא עומד לימינו לחזקו ולאמצו, ואז היו פניו מאירים בזוהר מיוחד של שמחה פנימית, שלמה ואמיתית. כי מצוה זו היא המסמלת את הכנעת הגוף היהודי לנשמה העליונה.

דמותו האצילה, על כל הליכותיו המקדשות שם שמים, תשאר חרותה בלב כל איש שזכה ליהנות מנועם פניו הטהורים . .

והנה דבריו של הרב זבולון גרז, אב"ד רחובות:

" . הרב יוסף חיים אורנשטיין ז"ל בא לחדרה בזמן שהוא היה בספירה העליונה, מגזע ישישים גאוני ארץ וגאוני עולם, שימש את גאון הגאונים אביר הרועים, את הרב מבריסק זצוק"ל, שאביו של ר' יוסף חיים, הגאון ר' יעקב אורנשטיין זצ"ל, היה תלמידו המובהק וראש הישיבה של ישיבת הרב מבריסק בירושלים.

בכל זאת, כשראה ר' יוסף חיים ז"ל צורך להגדיל את התורה ולהאדירה גם בחדרה, המושבה החקלאית, הנמיך את עצמו לצבור, והיה כאב נאמן לכל אחד ודבר בשפה המובנת להם, ובדרך זו הצליח להשפיע על כל שכבות הציבור, מה שרבנים גדולים לא הצליחו בזאת, ושמו היה נישא לשבח ולתהילה בפי כולם עד יומו האחרון - סמל הצדק והחסד, דוגמא לאהבת ה' ואהבת ישראל . .".

הנצחתו

לימים, בחרה העירייה להנציח את זכרו של הרב אורנשטיין, ולקרוא רחוב על שמו במרכז העיר, ליד 'בית הכנסת הישן' שהיה קרוב כל כך לליבו של הרב אורנשטיין.

רחוב הרב יוסף חיים אורנשטיין

הרחבות

חלקת חב"ד בחברון

קדישא" רקמו יוזמה להצלת הקברים, ובמשך כמה חודשים תיעדו בספר את המצבות בחלקת חב"ד עם שמות הקבורים בהם כשהם נעזרים בזקני העיר.

בשנת תרצ"ז (1937), לאחר פרעות תרפ"ט בהם נטבחו עשרות רבות מתושביה היהודים של חברון ובתוכם רבים מחסידי חב"ד, ולאחר גירוש נוסף של יהודי חברון, הזמין ר' שלמה קלונסקי (אח אשתו של ר' יוסף חיים אורנשטיין) אדריכל שיכין מפה מפורטת של בית העלמין לפי הנכתב בספר שהכין הרב אורנשטיין, אך בתוך כל הגזרות והטלטולים שידעה קהילת חברון, נעלמו הספר והמפה.

בשנים האחרונות התגלתה המפה שהייתה בעזבונו של ר' אליעזר מרדכי גלבשטיין, מנהל חברה קדישא הראשית והכללית בירושלים וחבר הנהלת מועצת בתי העלמין, אך הספר עדיין לא התגלה. במציאתו, ניתן יהיה לשחזר את חלקת חב"ד במלואה.⁶

מסתבר שחלקו של הרב אורנשטיין בסידור ענייני קבורה ודאגה לכבוד הנפטרים החלה שנים רבות קודם לכן.

בית הקברות בעיר חברון הוא מהעתיקים בארץ ישראל, וחלקת חב"ד בו מהווה אות זיכרון ליישוב החב"די בעיר מאות בשנים. בין היתר קבורים בו הרבנית הצדקנית מנוחה רחל סלונים ע"ה, נכדת אדמו"ר הזקן ובתו של בנו אדמו"ר האמצעי, וחסידי חב"ד רמי המעלה מסלתה ושמנה של חברון.

במהלך מלחמת העולם הראשונה, כאשר היישוב החב"די בעיר עמד בחזקת סכנה, רקם הרב אורנשטיין יוזמה לכבוד בית העלמין היהודי בחברון. בין המנהגים שנהגו בהם אנשי חברון, להקים מצבה מסלע טבעי ולא לחרוט עליו את שם הנפטר. שמות הנפטרים כולם ומקום קבורתם הועברו במסורת הדורות ולא תועדו על גבי המצבות.

ר' יוסף חיים יחד עם מר משה שלמן שהיו אנשי ה"חברה

⁶ בספר אח"י אתה (תולדות ר"ח אורנשטיין) מובא שחרטו השמות על גבי המצבות, אולם ממחקרו של נעם ארנון מהיישוב היהודי בחברון נראה שחרטו על המצבות את ראשי התיבות בלבד ואילו הפיענוח שלהם נכתב בספר בפני עצמו. למחקרו של נעם ארנון ראה באתר 'חב"ד און ליין' COL מט"ו בשבט תשע"ו <https://col.org.il/news/94782>.

משרת רב לדוד הרבי

לנפשי חובה קדושה, להעיר את לבכם הטהור על יסוד הקודש הראוי כבר להוסד במושבה, כאשר זה שנים רבות היו דברי ליחידי סגולה ע"ד קבלת רב מורה צדק לעדת ד' במחנה קדשם.

והנה כעת נזדמן הדבר, שבין הבאים מרוסיא בא הרב המאור הגדול בתורה ובירא המו"ה שלו שלמה שניאורסאן נ"י ממשפחת רם הגאונים הקדושים אבות חב"ד זצ"ל, והוא איש מוכשר מצד שלמות תורתו מדותיו והליכותיו בקודש לנהל את עדת ד' במושבה בצדק ובמישרים להצלחתה ולכבודה, ע"כ אבקשם בזה להתאמץ לגמור את הענין הקדוש הזה בכי טוב, וד' יצוה עליהם את ברכתו על אדמת הקודש ברב אושר ונחת, כנה"י ונפש מברכם באהבה מהר הקודש מירושלים,

הק' אברהם יצחק ה"ק

יתכנו כמה סיבות מדוע מינוי הרב שניאורסון לרב בחדרה לא יצא אל הפועל, אך הסיבה הפשוטה ביותר - הרב שניאורסון נפטר בתוך פחות משנה מיום עלותו ארצה. הוא נתבקש לבית עולמו בז' בשבט תרפ"ו.

מעניין לציין, כי באגרותיו של הראי"ה קוק¹ מוצאים אנו מכתב הממוען ל'ועד בית הכנסת' בחדרה, בו מציע הראי"ה קוק את הרב הגאון שלום שלמה שניאורסון, דודו של הרבי מליובאוויטש, לכהן כרבה של חדרה, ומונה את מעלותיו הגדולות.

הרב הגאון שלום שלמה שניאורסון כיהן כרב במושבה החקלאית שיראקא שבפלך חרסון, ובשנת תרפ"ה עלה ארצה עם בני משפחתו, ביניהם ביתו המשוררת זלדה.

המכתב נשלח לועד בית הכנסת בתקופה שהרב אורנשטיין ביקש להביא רב למושבה - מפני שמשא הרבנות היה כבד עליו - ויתכן שהמכתב מאת הרב קוק הגיע בעקבות פנייתו של הרב אורנשטיין.

המכתב מכ"ד בסיון שנת תרפ"ה.

כ"ד סיון ה'

שלו' רב לכבוד הועד היקר לבית הכנסת במושבה חידרה ת"ו

אחדשה"ט באה"ר

אהובי היקרים, הועד הנכבד, וכל אנשי המושבה היקרה. מצאתי

¹ אגרות הראיה ח"ד ע' רנא אגרת א'של.

מכתב אודות הגמ"ח

לפנינו מכתב שפרסם הרב אורנשטיין בשנת תרצ"ו:

ב"ה, י"ב לחודש הרחמים
תרצ"ו - חדרה

לכבוד אנשי בית הכנסת דפה

חברת גמ"ח שעל-יד בית הכנסת נכנסת זה עתה לשנתה החמישית. יצירתה היתה בחשאי, בלי קולות וברקים, בלי פרסום רב ובלי רצון לכפות הר כגיגית על קהל תושבי חדרה. וכך היתה גם התפתחותה - בהדרגה ובהצנע, ע"י כוחות יחידים שהתנדבו לשאת בעול ע"י אוסף תרומות מקריות מיחידי סגולה, שלבם כוון לצורך השעה ונתבעים ונותנים. כן השגנו אשראי מהמוסדות הכספיים במושבה ובעקר ע"י הלוואה וחסכון חדרה.

במשך ארבע שנים, כמעט שלא הטילו שום מעמסה על התושבים. רק יחידים מבני עליה, שהם מועטים, נענו ברצון עצמם ותרמו למוסד בעין יפה. גם בנק הלוואה וחסכון השתתף באופן נכר במימון ובאופן זה עלה בידי הנהלת הקופה לסלק לאט לאט את הסכומים שקבלו באשראי, בהלוואות ובנכיון שטרות, ויחד עם זאת לספק את הדרישות לצרכי הלוואות למעמד הזעיר.

מסוגי ההלוואות, ישנן שניתנו לזמן חוסר עבודה, לכלי עבודה,

לרוכלים, לירקנים, לצרכי עליה וכ"ד. במקרים רבים, ע"י מתן הלוואות בסכומים קטנים, הצלחנו להעמיד בעלי משפחות על רגליהם ממש ולבססם פחות או יותר. קצורו של דבר, לא מן הצורך הוא לבאר את גודל המפעל הזה וערכו לישוב החדרתו.

אמנם מזמן שהתחיל המשבר האחרון ומצוקת חוסר עבודה כללי, הולך וקשה המצב הכספי, עד שחלק מהון החברה מוטל כאבן שאין לה הופכין, והננו מוכרחים להאריך את זמני התשלומים ולפוררם לתשלומים פעוטים, שעה שהדרישה להלוואות הולכת וגדלה. לזאת הננו פונים אל אנשי בית הכנסת, שיחדשו את תמיכתם החודשית להגמ"ח, ומנינו לגובה מצד הגמ"ח את מוה"ר מרדכי פיקרש נ"י, שהוא יגבה מדי חודש בחדשו את התשלום החדשי, כפי שכל אחד ידבנו לבו לרשום בתור דמי חבר.

והננו מקוים כי הגמ"ח, שהנו נכס קיים של בית-הכנסת בחדרה, יתבסס, יעלה ויפרח. והיה מעשה הצדקה שלום להגן על העושים בזה ובבא, לשנה טובה. שנת גאולה אמיתית.

הנהלת גמ"ח חדרה.

הרב יצחק פרץ ליפשיץ

תרס"ז - תשל"ג

1889 - 1972

המסע לליובאוויטש

הרב יצחק פרץ ליפשיץ נולד בי"א באייר תרס"ז (1907) בכפר קטן בפאתי העיר שדליץ שבפולין. אביו, ר' צבי-מנשה היה חסיד סוכטשוב, ונפטר בדמי ימיו כשהוא מותיר אחריו אלמנה ושמונה ילדים. באותה העת מלאו ליצחק פרץ שלוש שנים ואימו החליטה לשלוח אותו לקרובי משפחתם בוורשה.

בשנות נעוריו למד בישיבת 'עמק הלכה' בוורשה, שנודעה לשם ולתהילה כאבן בוחקת מכותל המזרח של עולם הישיבות בפולין, בראשות הגאון המפורסם רבי נתן שפיגלגלאס, מי שהיה ראש הישיבה והתווה את דרכה בלימוד ובהנהגה, הי"ד⁷.

בהיותו בין כותלי הישיבה, שקד על לימוד התורה ונתן את כל מעייניו ועיונו בה, כשהוא צועד בדרכו הלימודית של ראש הישיבה רבי נתן שפיגלגלאס, אותה הגדיר הרה"ג ר' שמחה עלברג "פלפול נוסח ליטא"⁸.

הרב ליפשיץ ניחן בכישרונות מצוינים וביכולת התמדה, ועשה חיל בלימודו. בפי יודעיו ומכריו הוא נקרא 'העילוי משדליץ', ובין רבני הישיבה העריכו אותו. תעיד על כך העובדה, כי גם לאחר עלותו ארצה המשיכו רבני הישיבה לשמור עימו על קשר ולשלוח לו מכתבים.

מודעה שפרסמה ישיבת עמק הלכה בכ"ד בתשרי בשנת תרצ"ג (1932)

⁷ לתולדות הישיבה והעומד בראשה, כמו גם לתיאור החיים היהודיים בוורשא, ראה בספר וורשא של מעלה מאת הרה"ג שמחה עלברג, מתלמידיה של הישיבה.
⁸ ראה בספר וורשא של מעלה, פרק תשיעי: 'סינטיזה של שיטות'.

לימודו בישיבת עמק הלכה היה בתקופה לא פשוטה. מלחמת העולם הראשונה אמנם כבר הסתיימה באותם ימים, אך מצב היהודים הורע מיום ליום, ומעשי אנטישמיות כמו גם רעב, עוני ומחסור נפוצו ברחבי פולין ובמדינות נוספות.

בעקבות כך, צעירים יהודים חיפשו פתרונות חדשים, והיו כאלה שנשבו בקסמן המדומה של רוחות ההשכלה, שהשתוללה באותם ימים בריש כל חוצות, ופערה פצע עמוק במרקם החיים היהודי, שהיה סגור עד אז להשפעתן של רוחות זרות.

הראי"ה קוק, מי שהיה באותם ימים רבה של ירושלים והרב הראשי לישראל, ביקש להשיב את היוקרה לעולם הישיבות, ולהעמידן במרכז החיים היהודי, ולצורך כך החליט לייסד בירושלים "ישיבה מרכזית עולמית" (כיום: ישיבת מרכז הרב), אליה ביקש להביא את הבחורים המצוינים מהישיבות ברחבי העולם.

בחודש אלול בשנת תרפ"ב (1922) הוציא הראי"ה קוק "קריאת קודש" ובה הוא מבשר על הקמתה של הישיבה, ועל היותה מאסף לכל מחנות ישראל בתפוצות. המכתבים הגיעו לראשי הישיבות ברחבי העולם, ואלה התבקשו לשלוח לישיבה החדשה בירושלים את בחירי תלמידיהם, כאשר הרב קוק אמון על השגת אישורי הנסיעה (שנקראו 'קְרִיאת קודש') ותשלום הוצאות הדרך.

קריאתו של הרב קוק הגיעה גם לישיבת עמק הלכה בוורשה, ומבין בחורי הישיבה בחר רבי נתן שפיגלגלאס בשני תלמידים מסלתה ומשמנה של הישיבה, אחד מהם היה הרב יצחק ליפשיץ. לימים התברר, כי שליחתו לארץ ישראל היא שעמדה לו להינצל מן השואה האיומה ולהיותו יחיד מכל בני משפחתו שנספו בשואה, ה' יקום דמם.

רגליו של הרב ליפשיץ עמדו על מפתן דלתה של ארץ ישראל בי"ט בתמוז בשנת תרפ"ה (1924), בהיותו בן שבע עשרה שנה. לאחר הפלגה ממושכת עם חברו לישיבה, הם ירדו בנמל יפו, ובנוהג של אותם ימים, נדרשו לשהות בבידוד בסמוך לנמל, כדי לוודא שאינם נשאים של מחלות מדבקות, ורק לאחר מכן להמשיך למחוז חפצם.

במהלך שהותו ביפו, פגש בו ר' אשר זליג מרגליות, תלמיד חכם ומקובל, מקנאי ירושלים. הרב מרגליות היה ידוע בקנאותו והתנגדותו לדרכו של הרב קוק, ולאחר שראה את חזותו החסידית של הרב ליפשיץ הצעיר, הבהיר לו בלהט שאינו משתמע לשתי פנים, כי מוטב שיחזור לישיבתו בפולין.

הוא מצא את עצמו אובד עצות. מצד אחד חזקה עליו קריאתם של מוריו ורבותיו להצטרף לישיבה החדשה בירושלים, מצד שני תגובתו הנחרצת של יהודי ירא שמים בשר מבשרה של ירושלים. הוא החליט לנסוע לירושלים ולכלכל משם את צעדיו.

הרב שלמה זלמן הבלין

יד ההשגחה הפגישה אותו עם הרב שלמה זלמן הבלין, ראש ישיבת תורת אמת ומשפיעה הדגול. אישיותו של הרב הבלין השפיעה עליו עמוקות, והוא נכנס ללמוד בישיבת תורת אמת בירושלים.

בישיבה התוודע לעולמה הפנימי של חסידות חב"ד, והחל להעמיק בנפתולי דרכיה, ששבו את ליבו. הוא נקשר מאוד לדמותו של הרב הבלין, ונהיה מקושר לכ"ק אדמו"ר הרי"צ, שהעניק לו הוראות והדרכות והאציל עליו מברכותיו הקדושות.

יושרו והגינות ליבו לא נתנו לו מנוח, על שלא נכנס לישיבת הרב קוק אליה תכנן לבוא מלכתחילה, ואשר ממנה קיבל את האישור ודמי הנסיעה לבוא ארצה. בהזדמנות קרובה הלך לביתו של הרב קוק וסיפר לו דברים כהווייתם. הרב קוק שמע על לימודיו בישיבת תורת אמת, ואמר לו שמקומו שם, אך יוכל לבוא ולבקר אצלו מידי פעם. ואכן הרב ליפשיץ שמר עימו על קשר במהלך השנים.

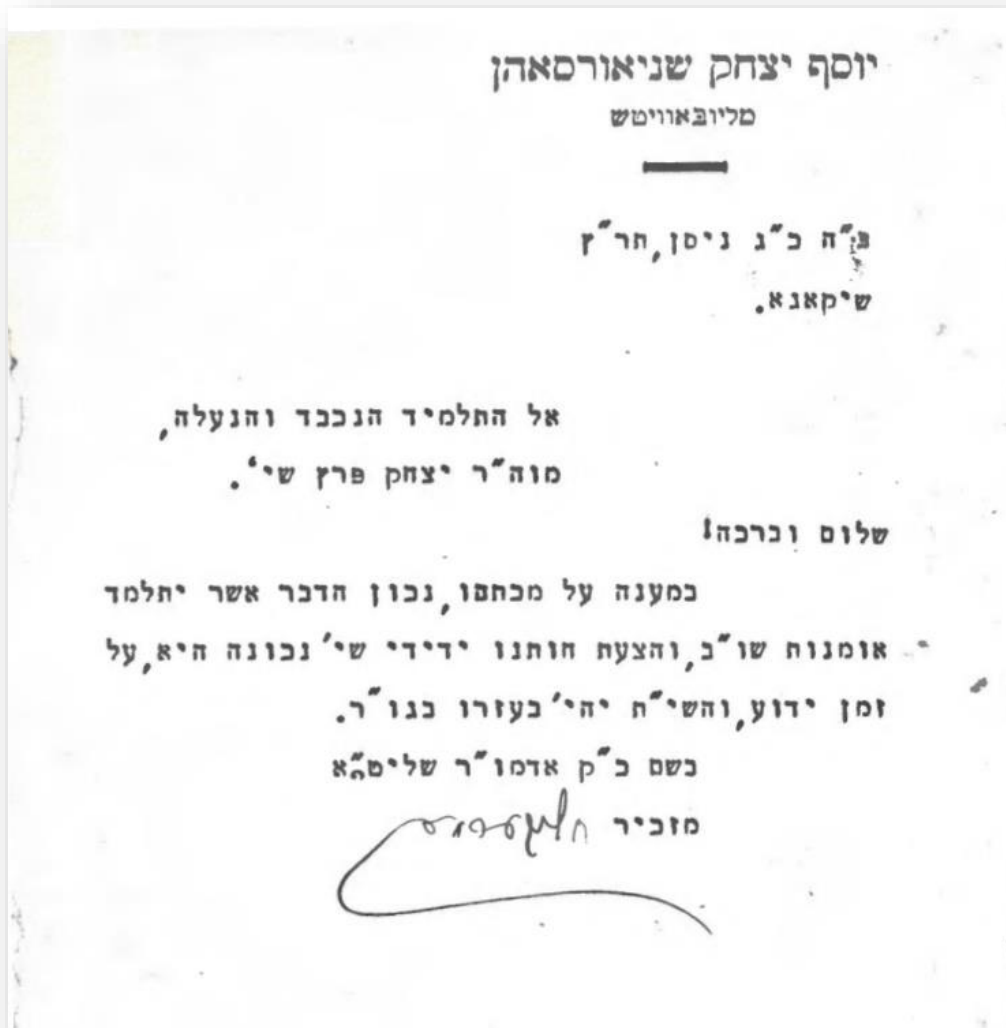
האיש מקדש

הרב שלמה זלמן הבלין הכיר בתכונותיו הנעלות ובכישרונותיו הטובים, והחליט לתת לו את ביתו מוסיא לאישה. לאחר הסכמתו

וברכתו של הרבי הריי"צ, יצא הדבר אל הפועל, והחתונה התקיימה ביום שישי, נר חמישי של חנוכה בשנת תרפ"ח (1927).

לאחר החתונה התגוררו תקופה מסוימת בבית גיסו, המשפיע ר' אלתר שימחוביץ, שקרבו מאוד והדריכו בעבודת ה'. בתקופה זו המשיך הרב ליפשיץ לשבת וללמוד בין כותלי ישיבת תורת אמת.

כאשר הרבי הריי"צ ערך את ביקורו המפורסם בארץ הקודש בשנת תרפ"ט (1929), זכה הרב ליפשיץ להיות בין מלווי הקרובים בכל מסעותיו בארץ הקודש. הרבי הריי"צ ביקש אף מאשתו של הרב ליפשיץ, מרת מוסיא, להביא לו חלב ישראל. לשם כך הלכה לכפרים ערביים סמוכים, כדי להשגיח על תהליך החליבה, ולאחר מכן הביאה את החלב לרבי הריי"צ.

מכתבו של הרבי הריי"צ מכ"ג בניסן תר"צ (1930)

בשנת תר"צ (1930), במקביל לחוק לימודיו בישיבה, ביקש הרב ליפשיץ ללמוד את אומנות השחיטה, וכתב על כך מכתב לרבי הרי"צ, שענה לו על כך: "נכון הדבר אשר יתלמד אומנות שוחט ובודק".

הרב ליפשיץ למד בישיבת תורת אמת כעשר שנים, בין השנים תרפ"ה - תרצ"ה (1925-1935), בסופם התקבלה ההחלטה לעבור למושבה חדרה. החלטה שהעמידה אותו במרכז פועלה של העיר במשך קרוב ליובל שנים.

המעבר לחדרה

מקומו הטבעי של הרב ליפשיץ היה בין כותלי הישיבה. ובה עצמה תכונותיו וכישוריו הנדירים התאימו מאוד למשרה תורנית, בחינוך והשפעה על תלמידי הישיבה. אף חותנו הרב הבלין שידלו לכך, וביקש ממנו להצטרף לצוות הישיבה ולאייש בה תפקיד ראוי.

אולם בעידודו וברכתו של הרבי הרי"צ, החלטתו הייתה לנדוד מירושלים יחד עם בני משפחתו אל המושבה חדרה.

בחירתו של הרב ליפשיץ בחדרה, משום שקרוב משפחתו ר' דב הלביץ, היה מחשובי המושבה באותם ימים, ועל כן פנה אליו שיאות למצוא עבורו משרה רשמית שם, ואכן נמצא צורך במשרת שוחט ובודק, והאישור לבואו של הרב ליפשיץ התקבל.

המרחק בין ירושלים לחדרה לא היה רק שאלה גיאוגרפית, אלא הרבה מעבר לכך. ירושלים הייתה מטרפולין של תורה על כל המשתמע מכך. אך במושבה חדרה, הדברים נראו אחרת.

קודם בואו של הרב ליפשיץ לחדרה, ניתן היה למנות על כף היד את היהודים החרדים שחיו בה. בין היהודים הבודדים במושבה שגידלו זקן, ניתן היה למנות את הרב יוסף כהן שכיהן כרב המושבה, והרב יוסף חיים אורנשטיין, ראשון ל'דור הבונים' של חדרה (ראה בפרק הקודם בהרחבה).

ובכל אופן, מעבר למקום מגורים כה שונה היה כרוך בהחלטה אמיצה, ואודות לעידודו וברכתו של הרבי הרי"צ, יצא הדבר מהכוח אל הפועל.

בשנת תרצ"ג (1932) קרמה ההצעה עור וגידים, והתקבל מכתב מהרבי הרי"צ לברכה על כך: "ההצעה דמשרת שוחט ובודק בחדרה

בעזה"ת נכונה היא . . והשי"ת יזמין לך פרנסתך בריוח ובמנוחה".
תשובתו של הרבי הכריעה את הכף לעזוב את ירושלים ולעבור לחדרה.

ב"ה י"ב אלול תרצ"ג
ווארשא

כבוד ידידי הנעלה והנכבד
ו"ח מהור"ר יצחק פרץ שי'
שלום וברכה

מענת כ"ק אדמו"ר שליט"א על מכתבו:

ההצעה דמשרת שו"ב בהמושבה חדרה בעזה"ת נכונה היא, ובדבר מצבה הרוחני יכתוב לי בפרטיות יותר, ובלתי שום ספק ספיקא כי בעזה"ת יש לבנות הריסותה, ובדאי ישנם כאלו הראויים להתעורר לפועל טוב, ואין הדבר תלוי אלא בבעלי תעמולה במסירה ונתניה, ועד מתי תחרישון אתם תלמידי התמימים עד מתי תשבון בחיבוק ידים מבלי מלא תעוד[תם] להתעורר ולעורר על צרכי תיקונים והתיסדות כאלו.

ואתה בפרט צריך אתה לשום לב לזה, אתה בעזה"ת [...] ומוכשר הנך לפעול ולעשות, ובעזרתו ית' טוב יהי לך בגו"ר ושים לבך על זה.

אודות בריאותך אין לך לחשוב כלל בעזה"ת, והשי"ת יזמין לך פרנסתך בריוח ובמנוחה, ויתן לך לב טוב, לעזוב את הבלתי ראוי כלל ולבחור בטוב באמת, וטוב יהי לך ולב"ב שי' בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
יחזקאל פייגין

המכתב לעבור לחדרה

⁹ אגרות קודש חלק יא (תר"ס-תרצ"ט) ע' רטז-ריז.

בתפקידו הרשמי, הגיע הרב ליפשיץ לשמש כשוחט ובודק לצידו של הרב יוסף חיים אורנשטיין. אך לא "איש פעלים ובעל מידות" כפי שכינהו הרבי¹⁰, יסתפק במשימתו הרשמית.

במהלך השנים רתם את כל יכולותיו כדי לפעול לביסוסה הרוחני של חדרה כמו גם לרווחתם הגשמית של תושביה. בשורות הבאות נסקור כמה מפעולותיו הכבירות, כאשר הוא מדווח לרבי הריי"צ ובשנים מאוחרות יותר לכ"ק אדמו"ר על כל צעד ושעל, וזוכה להוראות וברכות מאת רבותינו נשיאנו.

יש לציין, כי במהלך השנים נעלם ארכיונו של הרב יצחק ליפשיץ. בארכיון זה מכתבים רבים אליו מאת הרבי הריי"צ ומכ"ק אדמו"ר, לצד מכתבי תורה שקיבל מרבני ישיבת עמק הלכה לאחר שעלה ארצה, וחומר נוסף שלא יסולא בפז. אנו תקווה כי יבוא היום בו ימצא הארכיון וישפוך אור נוסף על חייו ופועלו של הרב ליפשיץ.

עם זאת, מתפרסמות כאן כמה אגרות קודש מארכיונו של הרב ליפשיץ בפרסום ראשון. לפני למעלה מארבעים שנה בא אליו נכדו, ר' יוסף יצחק ליפשיץ וביקש ממנו לצלם כמה אגרות קודש מתוך ארכיונו האישי, והוא ניאות לכך.

המכתבים המופיעים כאן בין דפי הספר הם מאותם צילומים שהפיק הנכד. הם מתפרסמים כאן לראשונה באדיבותו הרבה, ומהווים אוד מוצל מאש, מתוך ארכיונו של הרב יצחק ליפשיץ.

אך קודם בואנו לפרוס את פעולותיו הגדולות של הרב ליפשיץ, שומה עלינו להקדים שתי הקדמות.

ראשית, הרב ליפשיץ היה תלמיד חכם ושקדן גדול, ועולמו היה ד' אמות של תורה והלכה. רצונו היה להישאר במבצר תורה רוחני ולשקוד על התורה והעבודה. אך המציאות לא אפשרה זאת, וכאשר ראה שביכולתו לפעול בענייני יהדות, הוא מסר את עצמו לזה, עד לסידור העניין על הצד הטוב ביותר.

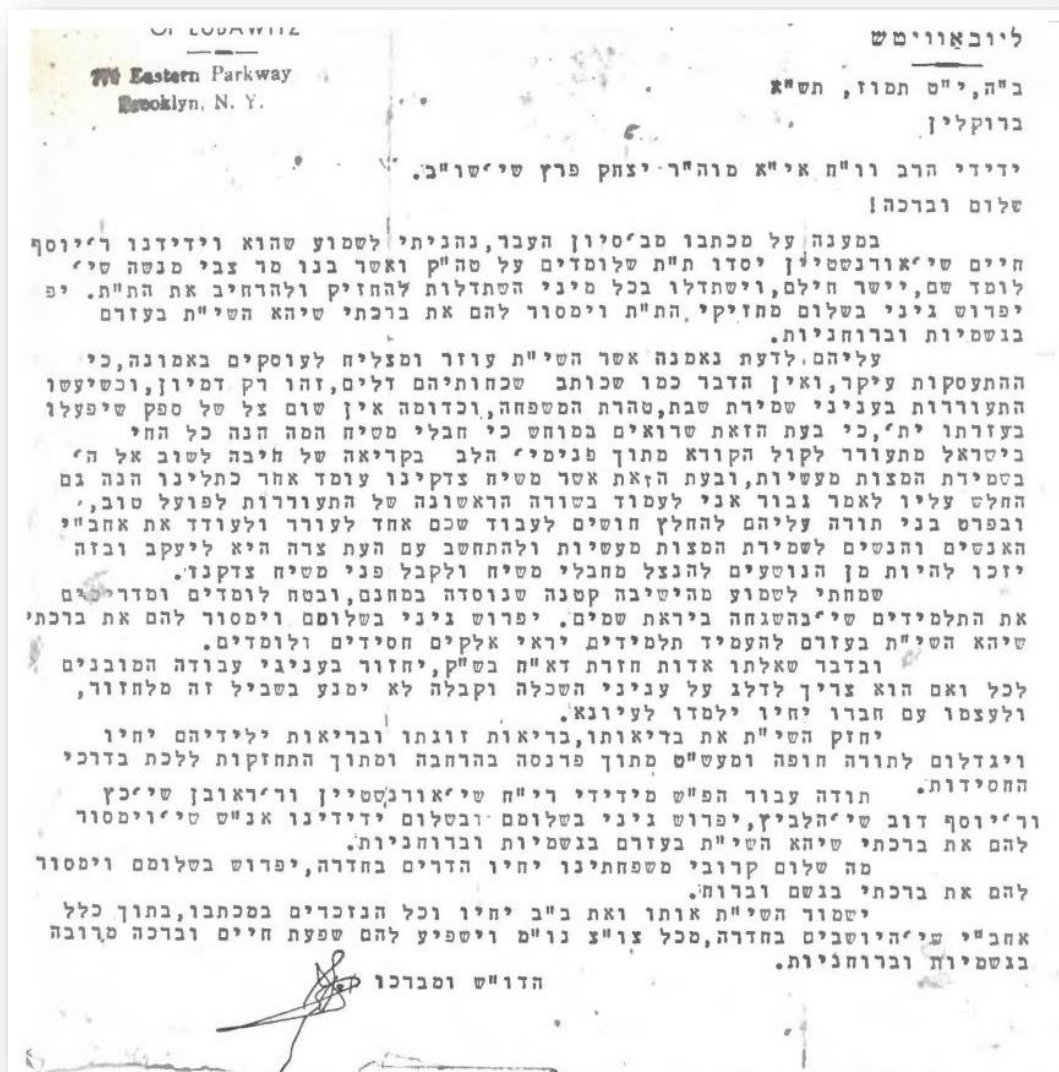
שנית, קודם בואנו לעסוק בפועלו של הרב ליפשיץ, עלינו להקדים כי במהלך פעילותו הציבורית, מעולם לא הכניס את עצמו למשבצת מסוימת כדי להתגדר בה ולעמוד בראשה. כל מגמתו הייתה לסייע היכן שנדרש ולהיות איש במקום שאין אנשים.

¹⁰ אג"ק כ"ק אדמו"ר חכ"ה אגרת ט"שפ.

משמילא את תפקידו, והיעד שהציב הושג - הוא שב למקומו והמשיך בשגרת חייו העמוסה - כשוחט ובודק, כמוהל, וכאיש החברה קדישא. כל זאת לעיתים מבלי שאנשים ידעו על פועלו הרב.

הקמת תלמוד תורה

כאשר הגיע לחדרה, מלבד בתי ספר כלליים ובית הספר הדתי 'תחכמוני', לא היה בנמצא תלמוד תורה - 'חיידר' על טהרת הקודש. החיסרון הורגש היטב, וכשבנו צבי מנשה הגיע לגיל חינוך, הרב ליפשיץ עמל והתייגע כדי להקים תלמוד תורה על טהרת הקודש.

צילום המכתב מאת אדמו"ר הרי"צ בו מברך על פתיחתו של החיידר (נדפס באג"ק כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה אגרת א'תפ"ט).

הקמת התלמוד תורה הייתה כרוכה בקשיים רבים, כמו "משמים נלחמו הכוכבים ממסילותם" למען לא יקום, אבל הרב ליפשיץ עשה

ככל יכולתו להקמת התלמוד תורה, ולבסוף ראה ברכה בעמלו, וה'חידר' הוקם ככל הנראה בשנת ת"ש (1939).

הרב ליפשיץ היה הוגה ומבצע הרעיון ויחד עימו הרב יוסף חיים אורנשטיין והרב יוסף שמואל זיגלבוים. בתחילה הוקם החידר באופן שאינו ממוסד, ושכן בצריף ברחוב הלל יפה, אך לא היה בכך די, והרב ליפשיץ ביקש להרחיב מקום אוהלו.

סיפור השגת המבנה לחידר מלווה במופת שמיימי. לאחר שניגש למחלקת החינוך בחדרה כדי שיקצו שטח עבור החידר, אמרה לו ראש המחלקה - שהייתה נצר למשפחה חרדית מפוארת - אך רחוקה מאורח חיים חרדי: "כשיגדלו לי שערות על כף היד - תקבלו שטח".

הרב ליפשיץ כתב מכתב לרבי הרי"צ ופרס בפניו את הקשיים שמעמידה בפניו מחלקת העירייה. הרבי כתב לו שלא יתפעל, ורק ימסור דרישת שלום בשמו אל אותה אישה.

באורח פלאי, לאחר שהרב ליפשיץ קרא את המכתב, ביציאתו מביתו הוא פגש באותה אחת, ומסר לה דרישת שלום מהרבי. היא פרצה בבכי, ודרישת השלום פעלה עליה רושם גדול, ולבסוף נתנה את האישור לקבלת שטח עבור החידר.

הרב ליפשיץ כתב על פרטי המקרה לרבי הרי"צ, וככל הנראה המכתב הבא הגיע בעקבות אותו דיווח¹¹:

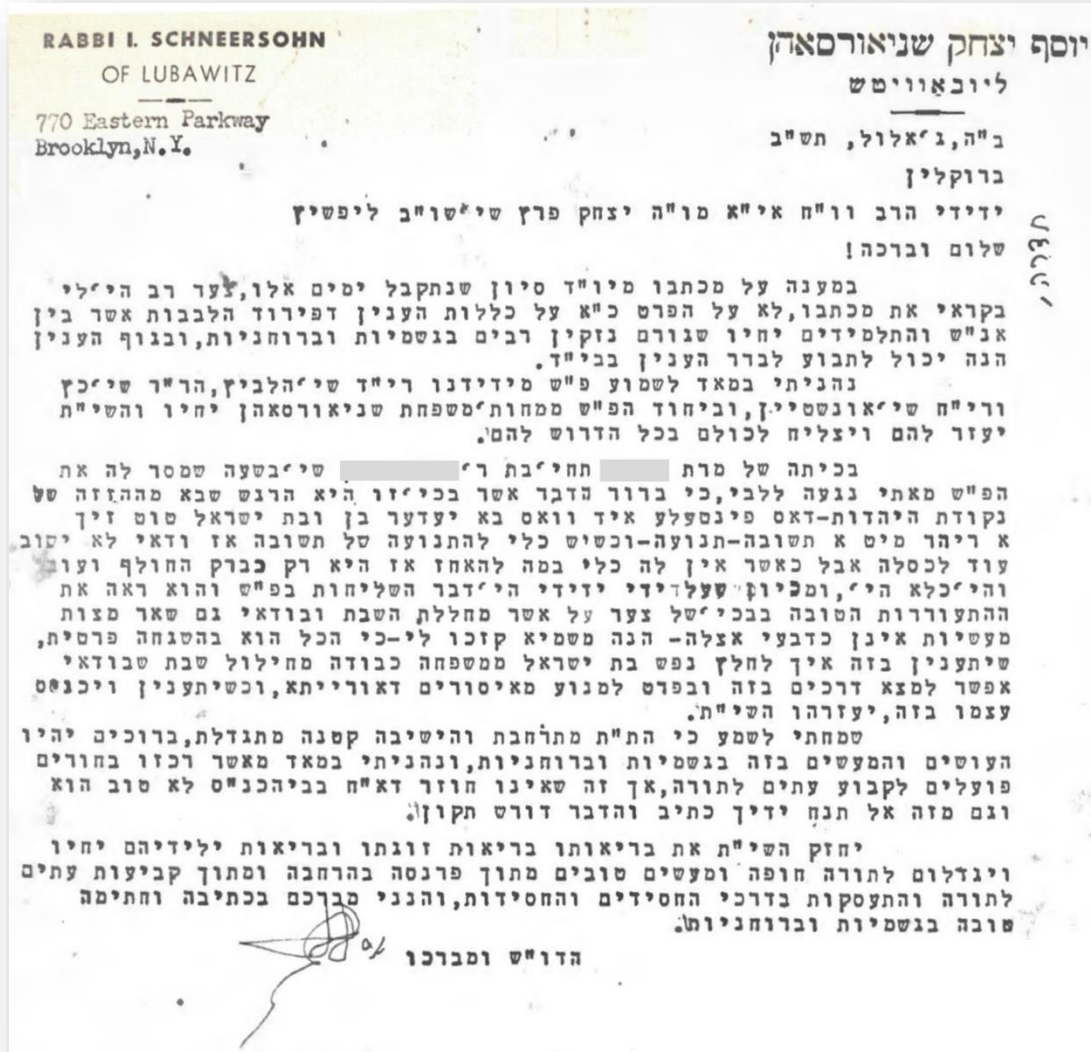
"... בכיתה של מרת ... תחי' בשעה שמסר לה את הפרישת שלום מאתי נגעה ללבי, כי ברור הדבר אשר בכיה זו היא הרגש שבא מההזזה של נקודת היהדות ..

ומכיון שעל ידי ידידי היה דבר השליחות בפרישת שלום .. הנה משמיא קזכו לי - כי הכל הוא בהשגחה פרטית, שיתענין בזה איך לחלץ נפש בת ישראל ממשפחה כבודה מחילול שבת שבודאי אפשר למצוא דרכים בזה ובפרט למנוע מאיסורים דאורייתא, וכשיתענין ויכניס עצמו בזה, יעזרהו השי"ת .."

אג"ק אדמו"ר הרי"צ ח"ו ע' תג

¹¹ אג"ק הרבי הרי"צ ח"ו ע' תג. הצילום המקורי של המכתב מופיע בעמוד הבא.

לאחר שהצליח להשיג מבנה לחיידר, חסר לו הכסף לשלם משכורות למורים. לצורך כך נסע לירושלים להנהלת 'החינוך העצמאי' כדי שיתנו לו תקציב, אולם לאכזבתו הרבה אמרו לו כי אין ברשותם תקציב לכך.

מכתבו המלא של הרבי הרי"צ, בו כותב כי "בכיתה של מרת... נגע לליבי", ככל הנראה בעקבות פרשת השגת המבנה לצורך הקמת החיידר.

הוא יצא משם בפחי נפש, ופנה למי שהיה באותם ימים מזכיר תנועת המזרחי העולמי, הרב מאיר בר אילן. הוא ביקש מהרב בר אילן תקציב עבור משכורות למורים, אך התנה זאת בכך שיהיו בחיידר לימודי קודש בלבד. הרב בר אילן ניאות לתנאי ונתן לו תקציב.

השטח אותו הקצתה מחלקת החינוך בעירייה לרב ליפשיץ לצורך החיידר, היה מתחם גדול ברחוב ז'בוטינסקי 45 (פינת רחוב תרנ"א).

הרב ליפשיץ הקים את החיידר כמעט לבדו, שכן באותן שנים כמעט ולא היו יהודים חרדים בחדרה. הגעתם של יהודים חרדים לחדרה באופן משמעותי, הייתה רק אחרי השואה.

בין אישיה הבולטים של חדרה, שהיגרו אליה אחרי השואה, ניתן למנות את הרב שמואל הירשפרונג, מי שהיה ידידו הטוב של הרב ליפשיץ ולימים התמנה למנהל החיידר. כיום החיידר נקרא 'נר שמואל' על שמו של הרב שמואל הירשפרונג.

הנה כי כן, זכה הרב ליפשיץ שיכתוב לו הרבי הרי"צ "עליהם לדעת נאמנה אשר השי"ת עוזר ומצליח לעוסקים באמונה, כי ההתעסקות עיקר, ואין הדבר כמו שכותב שכוחותיהם דלים, זהו רק דמיון . . ."12. פעולותיו של הרב ליפשיץ כאלף עדים לדבריו הקדושים של הרבי הרי"צ.

כפי שניתן ללמוד ממכתבי הרבי הרי"צ אל הרב ליפשיץ, אחד מן השותפים הנאמנים והגדולים להקמתו של החיידר היה הרב יוסף חיים אורנשטיין, מגזע חב"ד. כך כותב הרבי הרי"צ לרב ליפשיץ במכתב שהבאנו קודם משנת תש"א¹³ (1940): "נהנתי לשמוע שהוא וידידנו ר' יוסף חיים שי' אורנשטיין יסדו תלמוד תורה שלומדים על טהרת הקודש".

נראה כי במהלך השנים דיווח הרב ליפשיץ לרבי הרי"צ על התפתחותו של החיידר. כך למשל כותב לו הרבי הרי"צ במכתב (שהובא בעמוד הקודם) משנת תש"ב (1941): "שמחתי לשמוע כי התלמוד תורה מתרחבת".

בשנת תש"ה (1945) מוצאים אנו מכתב מיוחד מאת הרבי הרי"צ, "אל ידידנו אנ"ש שי' בעי"ת חדרה יע"א". במכתב, מחזק הרבי ומעודד את העוסקים בהחזקת התלמוד תורה ושולח להם תמיכה כספית על סך מאה שקלים.

¹² אג"ק כ"ק אדמו"ר הרי"צ ח"ה אגרת א'תפס. צילום המכתב המקורי מופיע כאן בעמוד 45.
¹³ שם.

הרבי הרי"צ שולח מאה שקלים לתמיכה בחיידר בחדרה

הקמת 'בית יעקב' לבנות

כחמש עשרה שנה מאוחר יותר, כאשר ביתו של הרב ליפשיץ מרת עדה שתחי', הגיעה לגיל בית ספר, החליט הרב ליפשיץ להקים בית ספר 'בית יעקב' לבנות, ככל הנראה בשנת תשי"ד (1953). לשם כך הביא את כל גדולי החינוך העצמאי לחדרה והוחלט על הקמת בית הספר 'בית יעקב' לבנות.

בית יעקב לבנות שכן במבנה שקיבל הרב ליפשיץ ברחוב ז'בוטינסקי 45 (על רחוב תרנ"א) עבור התלמוד תורה לבנים. בחלקו הקדמי של הבניין שכן התלמוד תורה, ואילו בית יעקב לבנות שכן בחלק האחורי. המורות בבית יעקב היו מגיעות מכל האיזור, מפרדס חנה-כרכור, מתל אביב ומבני ברק.

לפני מספר שנים, כאשר התפנה שטח גדול ומרווח יותר בעיר, עברו התלמוד תורה לבנים ובית יעקב לבנות לשכונת ברנדיס ברחוב האלון 45. החיידר שהקים הרב ליפשיץ נקרא כיום 'נר שמואל', ומנוהל ע"י הרב אליהו ברונר. בית הספר לבנות 'בית יעקב' שוכן בצמוד אליו ומנוהל בידי הרב אליהו שכטר.

יש לציין כי השטח המקורי ברחוב ז'בוטינסקי 45 (פינת רחוב תרנ"א) משמש כיום כמבנה עבור תיכון 'בית יעקב - בית יפה לבנות' של החינוך העצמאי, המתפרס על פני כל המתחם, וגם הוא נוסד בהשתדלותו של הרב ליפשיץ, כפי שיסופר להלן.

מעניין לציין, כי במשך למעלה מחמישים שנה, היה רשום המבנה ברחוב ז'בוטינסקי על שמו של הרב ליפשיץ והרב הירשפרונג. בערוב ימיו, ניגש הרב ליפשיץ לרב הירשפרונג ואמר לו "כבר איננו צעירים,

המבנה שקיבל הרב ליפשיץ ברחוב ז'בוטינסקי 45 (פינת תרנ"א), חלקו החיצוני שימש כחיידר, וחלקו הפנימי כבית יעקב לבנות

כיום: ברחוב האלון 45 תלמוד תורה 'נר שמואל' ולצידו 'בית יעקב' לבנות

מוטב שנעביר את השטח לידי החינוך העצמאי". ואכן, הם הלכו והעבירו את הבעלות על השטח לידי החינוך העצמאי, וזמן לא רב לאחר מכן הרב ליפשיץ התבקש לבית עולמו.

הקמת תיכון 'בית יעקב'

בשנים מאוחרות יותר, ייסד הרב ליפשיץ יחד עם כמה מידידיו תיכון בית יעקב. המנהלת הייתה גב' גרנמן, וגב' עדה סודקביץ, ביתו של הרב ליפשיץ, לימדה שם בשנה הראשונה לנישואיה.

התיכון שכן תחילה במבנה ה'חאן' העתיק של חדרה, בהמשך עבר לביתו של יוסי ריינר, מעסקניה החרדים של חדרה. לאחר מכן עבר לבית פרטי, ולבסוף - למבנה גדול בשכונת נווה חיים.

הקמת ישיבת 'בית יוסף' נובהרדוק

בשנת תרצ"ג (1933) נשלח הרה"ג ר' אלחנן פרלמוטר על ידי מורו ורבו לייסד סניף לישיבת נובהרדוק בעיר חדרה, ובשנת תרצ"ז (1937) הוקמה הישיבה. לימים, בשנת תש"ט (1948) בא לכהן בישיבה הרב יענקל'ה גלינסקי, המגיד מישרים המפורסם.

הרב ליפשיץ ראה בהקמת הישיבה מגדל חשוב בבניינה היהודי והתורני של העיר חדרה, ופעל ללא ללא לאות להצלחת הישיבה, כשהוא מכתת את רגליו בין המשרדים השונים לקבלת אישורים ולדאגה ולרווחה לבחורי הישיבה.

עדות היסטורית לפועלו של הרב ליפשיץ בקרב הישיבה מוצאים אנו בידיעה מעיתון הצופה מתאריך י"ג בניסן תרח"צ (14.04.38):

"בשבת נתקיימה בחינה כללית בישיבה "בית יוסף". מראשי הבוחנים: הרב המקומי, הרב יוסף הכהן, ר' יצחק ליפשיץ, הרב יצחק ברית ממנהלי הישיבה "תורת אמת" בירושלים¹⁴, הרב משה יהודה רייכמאן ועוד מחשובי העיר ונכבדיה.

הבחינה עברה בשאלות ותשובות מתאימות של תלמידי הישיבה לשביעת רצון הבוחנים והנבחנים גם יחד. אחרי הבחינה סעדו סעודה

¹⁴ ככל הנראה חלה כאן טעות, ושמו של הרב רייכמן "ממנהלי הישיבה תורת אמת בירושלים" הוחלף בשמו של הרב יצחק ברית, שאינו אלא מאנשיה של חדרה.

שלישית. הרב המקומי השמיע דברי מוסר ועידוד לתלמידי הישיבה והמסוביו. נאמו עשה רושם גדול.

אחריו נאם הרב רייכמאן בדברי חסידות על פי חב"ד. בשעה מאוחרת אחרי שהתלמידים שרו "המבדיל" ו"אל תירא עבדי יעקב" יצא הקהל מאולם הישיבה בהרגשה של שמחה וקורת רוח.

כשנה מאוחר יותר, מוצאים אנו ידיעה נוספת בעיתון הצופה מתאריך כ"ד בניסן תרצ"ט (13.04.39), ממנה ניתן לדלות פרטים נוספים על מעורבותו של הרב ליפשיץ להצלחת הישיבה:

"בישיבת בית יוסף בשבת חול המועד התקיימה בבית הרב כהן אסיפה חשובה בעניין הישיבה. ר' יצחק ליפשיץ מסר דין וחשבון על מצב הישיבה ועמד על שלושת התפקידים העומדים לפני עסקני המוסד. א. כיסוי הגרעון שעד עכשיו. ב. ביסוס תקציב הישיבה המגיע קרוב לחמישים לא"י לחודש. ג. השגת מגרש למען בנין בית בשביל הישיבה."

בהמשך הידיעה מופיע גם שמו של הרב יוסף חיים אורנשטיין, מ'דור הבונים' של חדרה:

"בוויכוחים שבהם השתתפו הרב כהן, ר' יוסף חיים אורנשטיין . . הוצעו הצעות שונות. לבסוף התחייבו כל הנוכחים לפעולה מאומצת להגדלת מספר משלמי המס החודשי למען הישיבה כדי לבסס את תקציבה."

ראשי הישיבה, הרה"ג אלחנן פרלמוטר והמגיד מישרים המפורסם ר' יענקל'ה גלינסקי, היו אורחי קבע בביתו של הרב ליפשיץ, והיו נהנים ממנו עצה ותושייה. תלמידי הישיבה היו באים גם לבית משפחת ליפשיץ לאכול וללון, וכך נמשך הסדר במשך שנים רבות.

אחד מתלמידי הישיבה באותם ימים, הרב שמעון גד אליטוב, כהיום הזה חבר מועצת הרבנות הראשית ומחשובי רבני חב"ד בירושלים. באותם ימים הרב אליטוב היה בחור שהגיע מירושלים כדי ללמוד בישיבה בין השנים תש"ח - תשי"ב, וזכה להיות בן בית אצל הרב ליפשיץ.

לדבריו, באותם ימים הישיבה התקיימה בתנאי דוחק ומחסור, והרב ליפשיץ בדמותו המקובלת על כל אדם, זכה שאנשים היו מביאים לו כסף עבור הישיבה.

כמה גלויות גלתה ישיבת חדרה. בגלגולה הראשון כישבת נוברדוק, החזיקה הישיבה עד לשנות הלמ"דים (שנות השבעים). לאחר מכן במבנה הישיבה שכנה ישיבת איתרי, וכיום בשטח הישיבה שוכנת ישיבת 'כנסת יצחק'.

הישיבה בחדרה, זכתה גם לברכתו הקדושה של הרבי הרי"צ. הנה ציטוטים נבחרים מברכותיו הקדושות לישיבה:

"שמחתי לשמוע מהישיבה קטנה שנוסדה במחנם, ובטח לומדים ומדריכים את התלמידים שי' בהשגחה ביראת שמים. יפרוש גיני בשלומם וימסור להם את ברכתי שיהא השי"ת בעזרם להעמיד תלמידים יראי אלוקים חסידים ולומדים"¹⁵.

ובהזדמנות נוספת כותב הרבי הרי"צ: "שמחתי לשמע כי הת"ת מתרחבת והישיבה קטנה מתגדלת, ברוכים יהיו העושים והמעשים בזה בגשמיות וברוחניות"¹⁶.

כיום: ישיבת 'כנסת יצחק' בחדרה

¹⁵ אג"ק כ"ק אדמו"ר הרי"צ ח"ה אגרת א'תפס. צילום המכתב המקורי מופיע כאן בעמוד 45.

¹⁶ שם ח"ו אגרת א'תתמח. צילום המכתב המקורי מופיע כאן בעמוד 47.

עזרה וסיוע גשמי

בימים שלאחר מלחמת העולם השנייה, הציפו את הארץ ניצולים רבים שהגיעו מכל רחבי אירופה, ומצאו בארץ ישראל חוף מבטחים. מטבע הדברים, לא כולם הצליחו להסתדר בעבודה ושכנו יחד במחנות עולים שהוקמו עבורם בחדרה.

הרב ליפשיץ דאג להם במסירות, ובמקום להביא להם דגים, הוא הביא להם חכה לדוג דגים, ועם השנים ה'חכה' גדלה והפכה לעסק של ממש. הנה סיפורם של כמה מאנשי חדרה שהרב ליפשיץ העמידם על הרגליים:

הרב ליפשיץ עבד לפי הנוסחה הבאה. הוא ניגש לכמה מן העולים ושאל אותם מה היה המקצוע שלהם בעיר מולדתם. אחד ענה לו שהיה שען, הרב ליפשיץ לא השתהה וקנה עבורו כלי עבודה, והושיב אותו בשוק של חדרה, כדי שיתחיל לתקן שעונים. עם הזמן עסק השעונים החל לשגשג עד שהלה פתח ברחוב הרברט סמואל בפינת רחוב הגיבורים חנות של שעונים.

יהודי אחר סיפר שהתמחה בתיקון חפצים, וגם כאן הרב ליפשיץ לא השתהה ודאג לו למתחם קטן בשטח של חנות בשוק של חדרה, שם היה מתקן אופניים לאנשים, עד שהעסק שלו החל לשגשג והוא פתח חנות בעצמו.

יהודי נוסף שלא הצליח למצוא פרנסה, קנה לו הרב ליפשיץ סוס ועגלה כדי שיעבור בחלוקת חבילות שבוצעו בזמנו על ידי חברת אגד, וכן הלאה. בשיטה הזאת, דאג הרב ליפשיץ לכמות לא מבוטלת של יהודים שהגיעו למחנות העולים בחדרה.

עם הזמן, התפתח הקשר שלהם עם הרב ליפשיץ, והם החלו להגיע לבית הכנסת 'חסידים' (כיום ברחוב הגיבורים 68), והדבר פעל עליהם התחזקות בענייני תורה ויראת שמים. הם החלו לגדל זקנים, ואת ילדיהם החלו לשלוח לישיבות ברחבי הארץ.

במחיצת הרבי

הרב ליפשיץ החל את צעדיו בחסידות חב"ד כחסיד של הרבי הריי"צ, אליו היה קשור בכל מאודו. ואכן במשך שנים רבות תלויה הייתה בביתו תמונתו של הרבי הריי"צ במקום מרכזי.

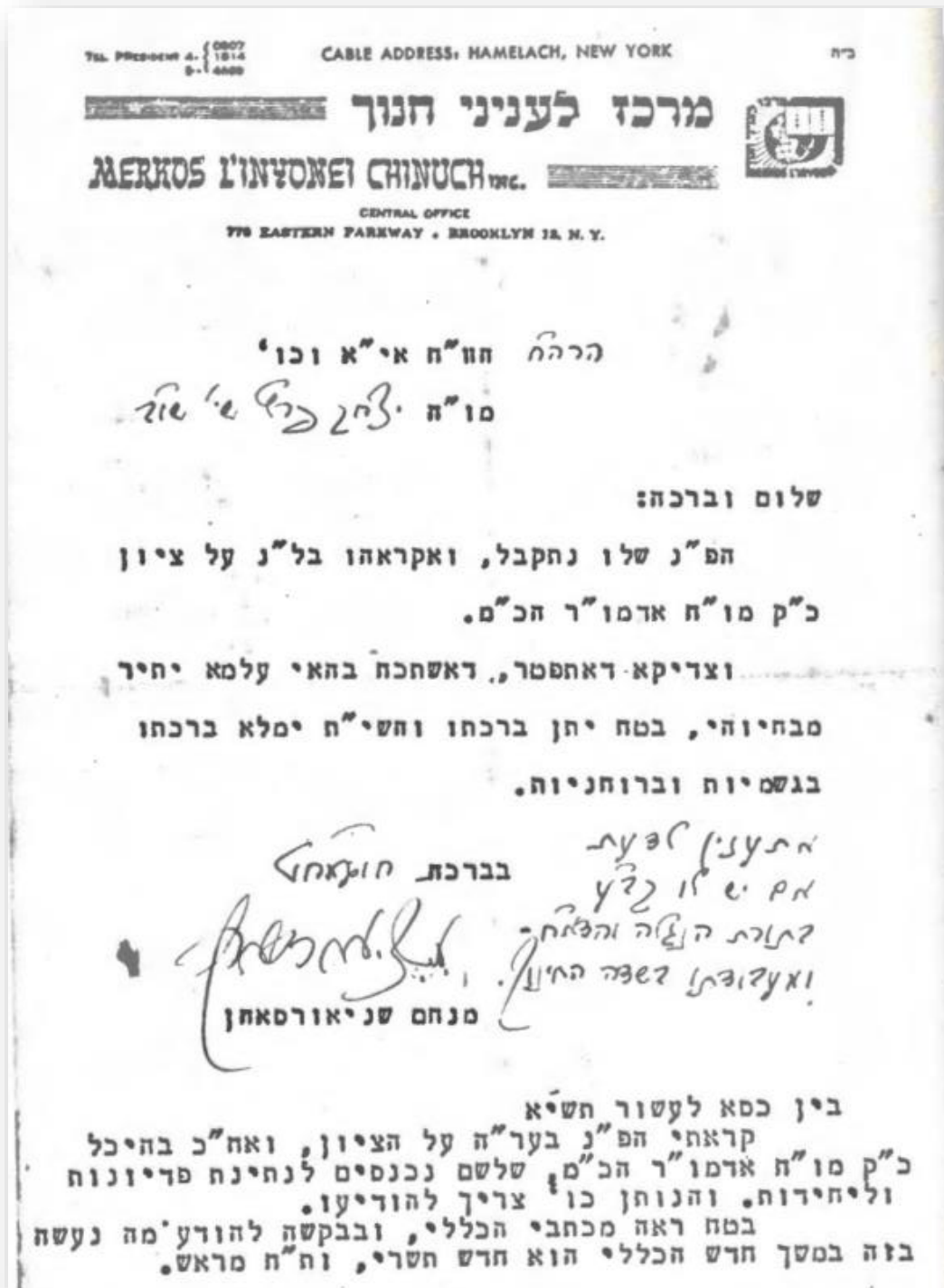
מבין המכתבים שהגיעו לידינו, זהו המכתב האחרון שהרב ליפשיץ זכה לקבל מאת הרבי הרי"צ.

בתקופה שלאחר הסתלקותו של הרבי הרי"צ, התקיימה אסיפה של כמה מחשובי חסידי חב"ד בארץ הקודש, וביקשו מהרב ליפשיץ להשתתף בה. במהלך האסיפה עלתה השאלה מי ימשיך את דרכו של הרבי הרי"צ, והרב ליפשיץ צידד באופן חזק לנשיאותו של הרבי.

כשהרבי קיבל עליו את עול נשיאות חסידות חב"ד, ובעצם גם קודם לכן, החלו להתנהל קשרי מכתבים בין הרבי ובין הרב ליפשיץ, שזכה והרבי הורה לו דרך בעבודת ה'.

במכתב ששלח לו הרבי "בן כסא לעשור" בשנת תשי"א (קודם קבלת הנשיאות), כותב לו הרבי שהפ"נ ששלח נתקבל, ולבסוף מוסיף הרבי בכתב ידו הקדוש: "אתעניין לדעת אם יש לו קב"ע (קביעות עיתים) בתורת הנגלה והדא"ח, ומעבודתו בשדה החינוך".

המכתב הראשון (מאלה שהגיעו לידינו), שהרב ליפשיץ זכה לקבל מאת כ"ק אדמו"ר (מלבד מכתב נוסף לשנה טובה עליו חתומים הרבנית נחמה דינה, הרש"ג, וכ"ק אדמו"ר).

עם השנים, זכה לקבל עשרות מכתבים של ברכות, הוראות והדרכות מאת כ"ק אדמו"ר. לכן היה זה אך טבעי, כאשר בשנת תשכ"א, כאשר התארגנה הנסיעה הקבוצתית הראשונה לרבי, "הצ'ארטר הראשון", היה הרב ליפשיץ בין אלו שחפצו להצטרף אליו, וכך אכן עשה.

חסידי חב"ד אצל שגריר ארצות הברית בקבלת ויזה לנסיעה לרבי עבור נסיעת ה'צארטר הראשון'. הרב ליפשיץ שלישי מימין.

מאז, היה נוסע לרבי מידי שנה בשנה לחודש החגים. מחיר כרטיס טיסה באותם ימים היה שווה למשכורת של כמה חודשים, אבל לא חסיד כהרב ליפשיץ יוותר על חודש החגים במחיצתו של הרבי. שנים מאוחרות יותר, אסר עליו הרופא לנסוע לרבי למשך כל חודש תשרי, וזמן הנסיעה עבר לימי החנוכה.

במהלך שהותו אצל הרבי, אירע שהרבי חפץ שהרב ליפשיץ יבחן את בחורי הישיבה ויעמוד על רמת ידיעותיהם. פעמים שהבחינה הייתה באופן רשמי, ואז ראו הבחורים ברב ליפשיץ נציג הישיבה. אולם פעמים שהרבי ביקש מהרב ליפשיץ לרגל אחר ידיעותיהם של הבחורים מבלי שיידעו שמישהו שלחו לכך.

הנה לפנינו שתי אפיזודות המספרות את סיפורן של אותן בחינות - הבחינה ה'רשמית' והבחינה ה'בלתי רשמית'.

הוד כ"ק אדמו"ר

בשלהי חודש אלול, בשבת פרשת ניצבים תשכ"ד, דיבר הרבי במהלך ההתוועדות על הצורך שיערכו בחינות לתלמידי הישיבה ב-770, ועל הצורך שהבחינות יהיו על ידי אנשים שאינם מצוות הישיבה ואינם 'נוגעים בדבר'. הרב ליפשיץ נכח באותה התוועדות, שכן באותם ימים כבר הגיע לחצרות קודשנו לשהות שם במהלך חודש החגים, והוא נבחר להיות אחד מאותם בוחנים.

אחד מן הבחורים שנבחנו אצלו היה הרב איילך קוק. כאשר הוא

נכנס, שאל אותו הרב ליפשיץ איזה מאמר הוא לומד, ואת השאלות במבחן הפנה אליו מתוך המאמר. הבחינה הייתה קלה והוא יצא ממנה בהרגשה טובה.

לימים, גילה את אוזנו בנו ר' שלמה ליפשיץ, על מה שסיפר לו אביו בנוגע לאופן הבחינות. "היות שאינני יודע מהי רמת הידיעות של הבחור אותו אני בוחן, וגם אינני חפץ להכשילו, החלטתי לבחון בחורים על חומר אותו הם יודעים כדי שיעברו את המבחן בהצלחה".

זהו סיפורה של אחת מן הבחינות הרשמיות, אך כפי שכבר כתבנו, היו גם בחינות שאינן רשמיות בהם נקרא הרב ליפשיץ לרגל אחר מצב הבחורים בישיבה בהוראתו של הרבי.

מספר הרב שמואל מרדכי אשכנזי ע"ה, רבה של כפר חב"ד: "בשנים בהם למדנו ב-770, אירע שישבנו יחד כמה בחורים, והתקרב אלינו אברך שלא הכרנו, והוא כנראה גם לא הכיר אותנו".

"הוא ניגש אלינו, והחל לשאול מה אנחנו לומדים. היה שם מישהו שחמד לצון ואמר לו שאנו לומדים 'שב שמעתתא' מתוך מחשבה שאינו מתמצא בכתוב שם. אך האברך לא התכוון לוותר וביקש לשמוע איזו

סוגיה אנו לומדים שם. אחד הנוכחים ענה לו שאנחנו לומדים 'שמעתתא ג'. לתדהמתנו, הוא החל להתפלפל איתנו על מה שכתוב שם וכל הנוכחים לא מצאו את ידיהם ורגליהם, ואלמלא שהכרתי את אותה סוגיה, היינו מסיימים בבושת פנים".

לימים התברר לרב אשכנזי, כי האברך הינו הרב יצחק פרץ ליפשיץ, שנשלח אליהם בשליחותו של הרבי כדי לתהות על רמת ידיעותיהם ולהגיש לרבי דו"ח על כך.

שיעורי תורה

הרב יצחק ליפשיץ

ראשו ורובו של הרב ליפשיץ היה מונח בתורה, והוא ביקש להנחיל זאת לכל יהודי.

אחד השיעורים הבולטים אותם ייסד והעביר באופן קבוע לציבור, היה שיעור דף היומי בגמרא אותו היה מוסר באופן קבוע במשך 49 שנים. במהלך השנים הללו זכה לסיים את הש"ס שבע פעמים.

בנוסף לכך, היה מוסר שיעור קבוע בתניא, וזכה יחד עם משתתפי השיעור שהרבי ישלח להם מכתב ברכה.

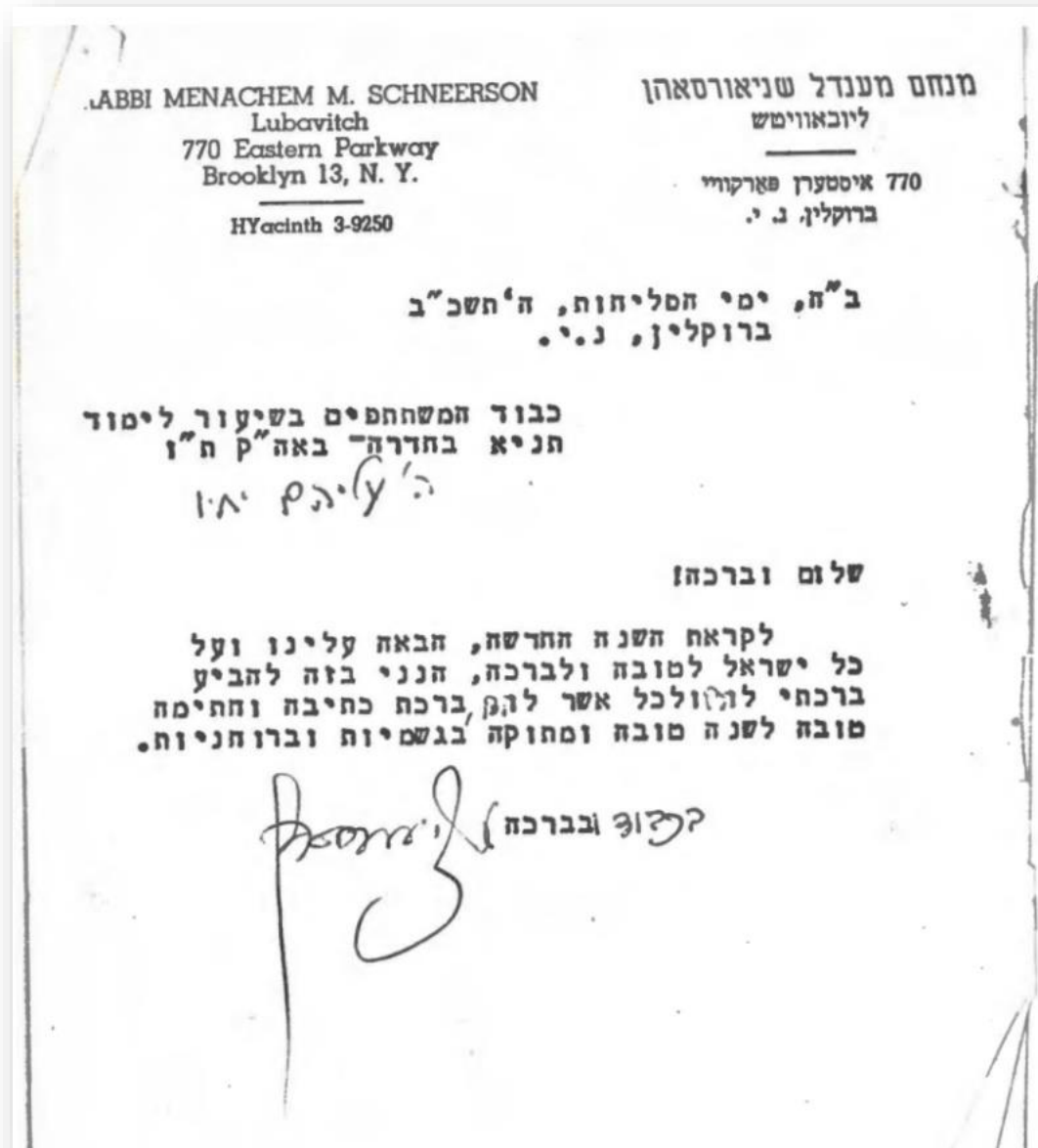
בכל שבת בסעודה שלישית, היה חוזר על

עניין בתורת החסידות באופן המובן ושווה לכל נפש. בתחילה התלבט האם למסור את המאמר כנתינתו מסיני על ידי הרבי או שמא לקחת עניין מסוים מתוך המאמר, הקרוב יותר למוחם וליבם של השומעים.

את השאלה הוא הפנה אל הרבי הרי"צ, שענה לו:

"ובדבר שאלתו אודות חזרת דא"ח בש"ק, יחזור בעניני עבודה המובנים לכל, ואם הוא צריך לדלג על עניני השכלה וקבלה לא ימנע בשביל זה מלחזור, ולעצמו עם חברו ילמדו לעיונא"¹⁷.

מני אז החל לחזור ענייני חסידות המובנים לכל, ויתכן שמתפללי בית הכנסת כלל לא ידעו שהוא חוזר דברי אלוקים חיים מתורת החסידות, כי הצניעם בלשון ברורה ומובנת לכל.

מכתב ששלח הרבי למשתתפים בשיעורו של הרב ליפשיץ בחדרה

¹⁷ אג"ק כ"ק אדמו"ר הרי"צ ח"ה אגרת א'תפט. צילום המכתב המקורי מופיע כאן בעמוד 45.

כמו כן, היה מארגן התוועדות בתאריכים חסידיים, בהן היו נוטלים חלק רבים מתושבי העיר, ופעם אף זכו משתתפי ההתוועדות למכתב שנשלח אליהם מאת הרבי.

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן סאָקוויי
ברוקלין, נ.י.

Kiadath 3-9250

**כבוד המשתתפים בהתוועדות חג הגאולה
י"ט כסלו בעיר חדרה אשר באה"ק הובב"א
ה' עליהם יחיו**

ב"ה, יום ג' בשבת,
ב' דחנוכה,
ה'של"ב, ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת המכתב **ממוצ"ק וישב**.
במלאות שבעה ימים מיום י"ט כסלו יש להעיר:
קביעות שנה זו -
בנוגע ליום בשורה הוא יום י"ט כסלו, זכרון לי"ט כסלו דגאולה אדמו"ר
הזקן (בשנת תקנ"ט) -
מיוחדת בזה שהוא יום שהוכפל בו כי טוב,
אחד הציונים-שבחים דזמן גאולת אדמו"ר הזקן וכלשונו במכתבו מבושר גאולתו:
יום אשר עשה ה' לנו יום י"ט כסלו יום ג' שהוכפל בו כי טוב יום הילולא רבא
דרבינו הקדוש נ"ע.
כמה ענינים בכפילת הטוב - מתחיל ממחז"ל טוב לשמים וטוב לבריות, תורה
(לקח טוב) ומצוה (מעשים טובים וכללותם - מצות הצדקה), ובל"א אדמו"ר הזקן
מהאריז"ל שיש ב' מיני נשמות בישראל נשמות ה"ח העוסקים בהורה כל ימיהם ונשמות
בעלי מצנח העוסקים בצדקה וגמ"ח.
וככל הענינים בקודש - כל אחד מהנ"ל כלול מחברו. ולדוגמא: תורה - ת"ת
לרבים; צדקה וגמ"ח - כמעשה אבות, גמ"ח דאברהם אשר נסע אשל וכל עובר ושב
אכלו ושחו כו' אמר להם כו' משל אלקי עולם אכלתם הודו ושבתו וברכו למי שאמר
והי' העולם.
והמעשה עיקר, אשר (גם) הקביעות דיום זכאי - י"ט כסלו - דשנה זו (כמו -
דשנת הגאולה) ביום שהוכפל בו כי טוב,
תעורר את כל אחד ואחת וביתר שאת וביתר עז לעשי' כפולה ומכופלת: ת"ת
וח"ח דרבים, גמ"ח וגמ"ח בגשם וברוח גם יחד,
מיסודים וחדורים אהבת השם (שהיא מיסודי התורה ושרשה ומקור לכל רמ"ח
מ"ע) ואהבת ישראל (שקיומה זהו כל התורה כולה ואידך פירושה הוא כו'),
עשי' כדבעי לי' למיעבד ועוד יותר - עשית מהדרין, ועוד יותר - מהדרין
מן המהדרין,
וכהוראת ימי חנוכה - דמנהג הפשוט במצות היום - הדלקת נרות חנוכה הוא
כמהדרין מן המהדרין.

בשבת, דחנוכה: להעיר מזבחים (צ, סע"ב): תדיר ומקודש כו'. ב' דחנוכה:
התחלת היכרא דמהדרין מן המהדרין (שבת כא, ב). במלאות שבעה ימים: ראה שו"ת

מקומך אל תנח

בטבע שבעולם, כאשר האדם מגיע לגיל פרישה, חפץ הוא לנוח מעבודתו הקשה ולקצור את הפירות שזרע במהלך שנות חייו, אך הרב ליפשיץ קיים בעצמו את הפסוק "מְקוֹמְךָ אֶל תִּנַּח", ונשאר בחדרה עוד שנים רבות.

במרוצת השנים, חשב כמה פעמים לעזוב את עול העסקנות הציבורית, ולשקוד על לימוד התורה ללא הפרעה. אך כל אימת שנכנס אל הרבי, וציפה שהרבי יאמר לו שכבר הגיע הזמן, הוא התבדה. הרבי דרש ממנו להישאר בחדרה ולהמשיך בשלל תפקידיו הציבוריים.

הרבי אף אמר לו, כי לו היה נשלח על ידו לחדרה, ניתן היה לשקול את העניין. אך כיון שהוא שלוחו של הרבי הריי"צ, אינו יכול לפטור אותו מדבר השליחות, ועליו להישאר בחדרה.

כמו כן, אמר לו הרבי, כי אין מי שיחליף אותו בחדרה ולכן עליו להישאר שם. כאשר היה מציע לרבי שמות של אנשים שונים שיכולים להחליף אותו בתפקיד, הרבי אמר לו שהם נצרכים למקומות אחרים.

באחת הפעמים, נראה היה שזה קרוב מתמיד. כאשר הרב ליפשיץ נסע אל הרבי, ופגש ב-770 את ידידו הרב אהרן טוויל ע"ה, רב ושוחט משלוחי הרבי בארגנטינה.

באותו זמן, אשתו של הרב טוויל רצתה מאוד לעלות לארץ. בני משפחתה עשו זאת כמה שנים קודם, והיא הרגישה בודדת בארגנטינה, בניכר. רצונה היה לעלות ארצה ולהתאחד עם בני משפחתה.

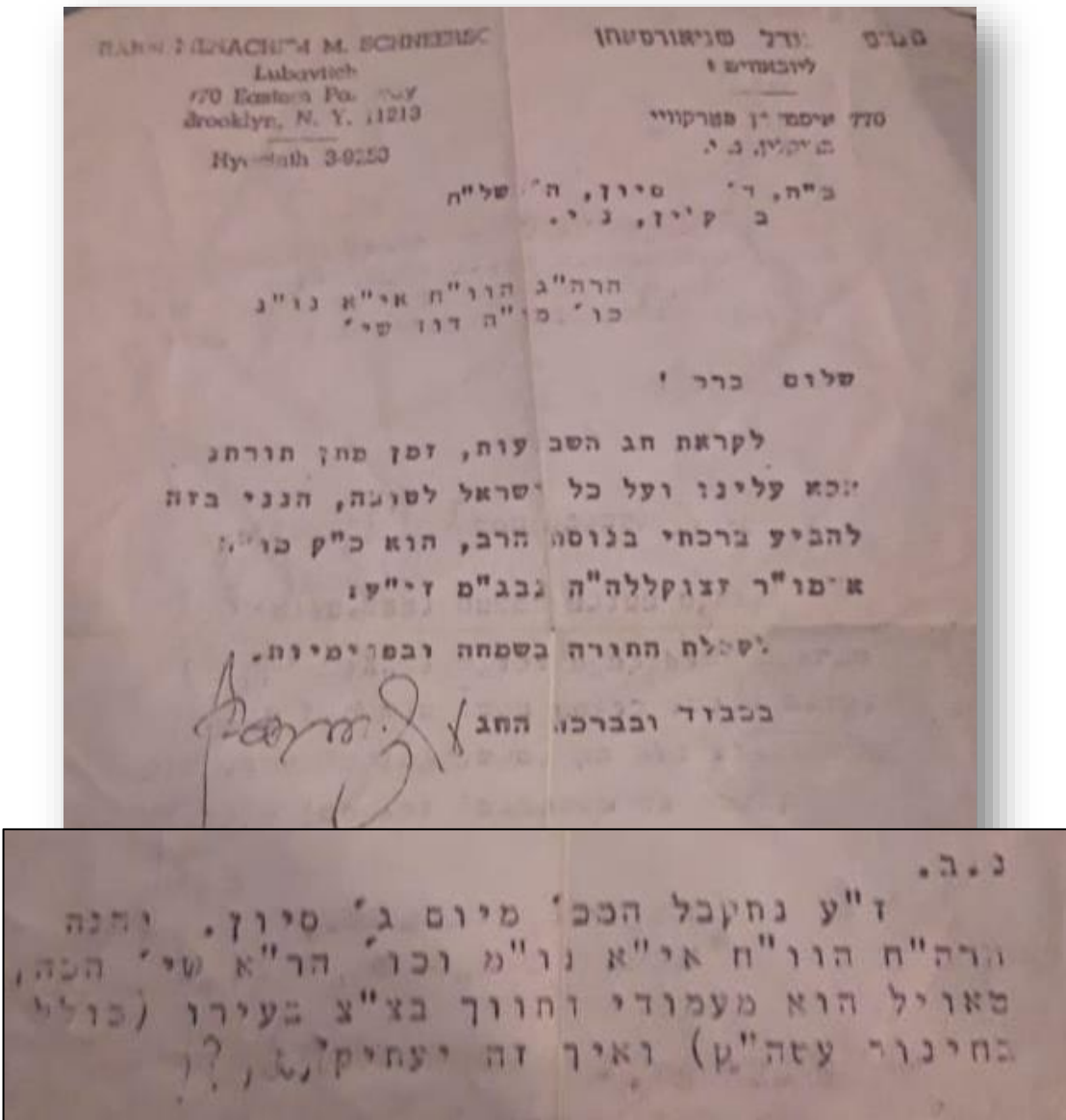
כאשר הרב ליפשיץ והרב טוויל נפגשו ב-770, העלה האחרון רעיון: הרב טוויל יעלה לארץ ישראל וימלא את מקומו של הרב ליפשיץ בחדרה, שם גם היו כמה מקרובי משפחתו של הרב טוויל. והרב ליפשיץ יוכל לעבור לירושלים ולשקוד על התורה והעבודה כפי שרצה כל השנים.

אך גם לרב טוויל הייתה היסטוריה בנושא הזה, כאשר שאל את הרבי בפעמים קודמות על רצונה של אשתו לעלות לארץ, השיב לו הרבי כי עליהם להישאר בארגנטינה. מהסיבה הזאת, הרב טוויל לא חשב להפנות את השאלה לרבי פעם נוספת, מפני שכבר ידע את התשובה.

אך לא התנגד לכך שהמועצה הדתית בחדרה, שהייתה זקוקה לכוח נוסף עבור חיי היהדות בעיר, תשלח מכתב אל הרבי, כדי לבקש שיסכים לו לבוא אליה.

ואכן, רבה של חדרה, הרה"ג דוד ורנר כתב מכתב לרבי בו הוא מבקש שהרב טוויל יעבור לחדרה.

במכתב התשובה שקיבל הרב ורנר, לאחר ברכת 'קבלת התורה בשמחה ובפנימיות', כתב לו הרבי (בפיענוח ראשי התיבות):

מכתבו של הרבי אל הרה"ג דוד ורנר

"נ.ב. זה עתה נתקבל המכתב מיום ג' סיון. והנה הרב החסיד הוותיק וחסיד איש ירא אלוקים נחמד ונעים וכו', הרב אהרן שי' הכהן טאויל, הוא מעמודי התווך בצרכי ציבור בעירו (כולל בחינוך על טהרת הקודש) ואיך זה יעתיק לשם?!".

אחרית דבר

רק לאחר שהרבי נתן את אישורו, וכאשר נמצאו את מחליפם למלאכתו בחדרה, הסכים הרבי לדעתו של הרב ליפשיץ לעבור לירושלים, כדי שיוכל ללמוד שם תורה מתוך מנוחת הדעת.

עוד קודם שעזב את חדרה, כבר הגיעו שלוחי הרבי לעיר. בחודש אלול תשל"א (1971) הרב קלונימוס ורעייתו קופצ'יק הגיעו לחדרה, והחלו לפעול בה במרץ.

גם לאחר עלותו לירושלים, היה מגיע מידי פעם לבקר בחדרה, לצורך סידורים ועניינים שונים. כחודש לפני פטירתו הגיע לחדרה, אולי בפעם האחרונה. הוא פגש את הרב יוחנן בוטמן בבית הכנסת 'חסידים', ואמר לו: "אני התחלתי. מעתה - תמשיכו אתם".

הרב ליפשיץ היה איש סוד. לא הייתה דרכו לספר על פועלו, ואת פעולותיו עשה בהצנע לכת. רק כאשר דבר מה בהתנהגותו לא היה ברור לסובבים אותו, לא הייתה לו ברירה אלא להסביר איזו פעולת חסד כרוכה בכך, וכן הלאה.

מהסיבה הזאת, כנראה שיש עוד מה לחדש בדברי ימי חייו ופעולותיו בקרב תושבי העיר חדרה, ועוד חזון למועד.

◦

מיד עם בואו לירושלים, ייסד הרב ליפשיץ שיעור דף היומי בגמרא אותו נהג למסור באופן קבוע, בנוסף לשיעורי לימוד אחרים.

בה' בחשון תשנ"ז (1996) יצא כהרגלו למסור שיעור גמרא בסמיכות למקום מגוריו. בדרכו לשיעור בבית-הכנסת בשיכון חב"ד, נפגע בתאונת דרכים ונפטר כתוצאה מכך.

ובילע המוות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים, בגאולה האמיתית והשלימה.

מקורות

עבודת המחקר על שורשיו החב"דיים ויחוסו, כמו גם פרקי חייו של הרב יוסף חיים אורנשטיין נלקחה מכמה מקומות, והמרכזיים שבהם - אח"י אתה - חייו ופעלו של הרב יוסף חיים אורנשטיין ז"ל, אבני האורים - ואלה תולדות משפחת אורנשטיין, ומגילת היחס לבית אורנשטיין מאת המחבר אלישיב אורן, וממקורות נוספים המובאים למטה.

עבודת המחקר על נתיב חייו של הרב יצחק פרץ ליפשיץ, ופרקים על פועלו הציבורי למען תושבי חדרה, כמו גם קשריו עם רבותינו נשיאנו נלקחה מכמה מקומות, והמרכזיים שבהם - ראיון עם בני משפחתו, ואגרות הקודש שקיבל מאת רבותינו נשיאנו, וממקורות נוספים המובאים למטה.

אישים, ארכיונים ומקורות נוספים מרכזיים בהם נעזרנו במהלך העבודה על שער 'דור הבונים - הרב יוסף חיים אורנשטיין, הרב יצחק פרץ ליפשיץ':

(שמותם מופיעים לפי סדר הא-ב)

מסע הרבי בארץ הקודש	ארכיונים
עבד מלך מאת הרב שלום דובער	ארכיון המדינה
וולפא	ארכיון יוסף יצחק ליפשיץ
	חברא קדישא גחש"א חדרה
אישים	הספרייה הלאומית
מר עמית אורן	מוזיאון החאן בחדרה
הרב ישראל אלפנביין	ספריית ליובאוויטש
הרב שלום בער לוין	עיריית חדרה
הרב יוחנן בוטמן	ספרים
הרב אברהם ליפשיץ	אגרות קודש כ"ק אדמו"ר
הרב יוסף יצחק ליפשיץ	אגרות קודש אדמו"ר הרי"צ
הרב שלמה ליפשיץ	אגרות הראי"ה ח"ד
הרב הלל מונדשיין	אנציקלופדיה לחלוצי היישוב
הרב קלונימוס קופצ'יק	ובוני
הגב' שרה רבקה טוויל	וורשא של מעלה
הגב' עדה סודקביץ	מהחאן לחדרה העיר

לזכות

החתן התמים **חיים שמריהו** שיחי'
והכלה מרת **אסתר שפרה** שתחי'

בוטמן

לרגל נישואיהם בשעה טובה
ומוצלחת בכ"ג סיון תשפ"א

ולזכות כל בני משפחתם